A NEVELÉSI TANÁCSADÓK HELYZETE ÉS SZEREPE A TANULÁSI ÉS MÁS ZAVAROK MEGOLDÁSÁBAN

készítette: dr. Szakács Katalin

klinikai szakpszichológus, Nevelési Tanácsadók Egyesületének elnöke

Hivatkozott joganyag:

- 1993. évi LXXIX tv. a közoktatásról; (módosítva: 2007. június; továbbiakban: Kt.))
- 14/1994 (VI.24.) MKMr. A képzési kötelezettségről és a pedagógiai szakszolgálatokról. A 14/1994 is módosulni fog, ebben az anyagban a most érvényes változatra hivatkozom (még nem jelent meg semmi).

Tartalom:

1. Bevezetés
2. Nevelési Tanácsadó helye a közoktatás rendszerében
3. A Nevelési Tanácsadó feladata az oktatási törvény és a 14/1994 MKM r. szerint
4. A Nevelési Tanácsadó működésének jogi vonatkozásai (kötelező-nem kötelező)
5. A Nevelési tanácsadás feladatának ellátási módja és illetékessége
6. A nevelési tanácsadó működése az esélyegyenlőség tükrében. Jelenlegi törvényi szabályozás.
7. A nevelési tanácsadók személyi, hely-és eszköz ellátottságának szabályozása (14/1994 MKMr.)

8. A Nevelési Tanácsadó vezetése
9. Nevelési Tanácsadó-nevelési tanácsadás: intézményformák
10. Finanszírozás
11. A Nevelési Tanácsadó által ellátott gyermek gondozási jogosultsága
12. Nevelési Tanácsadók az országban
13. A Nevelési Tanácsadók története
14. A Nevelési Tanácsadók szakmai munkája belülről
15. Összefoglalás, zárszó

1. Bevezetés

A Nevelési Tanácsadók hálózata 40 éve segíti a különféle magatartási, beilleszkedési és tanulási problémával küzdő gyermekeket, azok családját és pedagógusait. Működésük, munkamódjuk a problémák jellegéből fakadóan és ahhoz igazodva interdiszciplináris, team szellemű. Tevékenységük fő profilja a komplex, pszichológiai és speciális szaktudást igénylő pedagógiai ellátás. A kettő együtt, egymást kiegészítve tudja segíteni a gyermekek rövid-közép- és hosszú távú iskolai illetve társadalmi beilleszkedését. A nevelési tanácsadó tehát aktuális korrekciós és hosszú távú prevenciós munkát egyaránt ellát. 40 éves fennállásuk alatt a Nevelési Tanácsadók 189 tagú országos hálózattá fejlődtek és mindeddig minden krízist, átszervezést, megszüntetési kísérletet túléltek. Meggyőződésem, hogy ennek alapvető oka az, hogy a nevelési tanácsadó „organikus”, alulról építkező, élő szervezet: a gyakorlat hívta életre és tartja életben, a gyakorlat alakította tevékenységét, munkája mindig a gyerekek valódi szükségletei szerint fejlődött, változott és zajlik ma is a mindennapokban. Munkaszervezésünk, feladatellátásunk rugalmas, az igénybevevőkhöz alkalmazkodik, munkánkat értékeli, számít ránk a gyerek, a szülő, az óvoda és az iskola. Jól érzékelteti ezt, hogy amikor 2006 nyarán elterjedt a hír, hogy a nevelési tanácsadókat meg akarják szüntetni, egy hónap alatt országosan több

ezer aláírással tiltakoztak a szülők, a legrangosabb szakmai és civil szervezetek, szaktekintélyek fordultak a Minisztériumhoz a nevelési tanácsadók létének megóvása érdekében. Jelen pillanatban úgy alakult a helyzet, hogy a nevelési tanácsad*ás* fogalmának hangsúlyossá tételével a hagyományosan a nevelési tanácsadók által ellátott feladatok fontosságát a törvényalkotó elismeri, sőt megerősíti: feladat- és hatáskör növekedés történt, ugyanakkor a intézményi háttérnek a minél rugalmasabb feladatellátás érdekében történő lazítási szándéka észlelhető. Ez egyfelől érthető, másfelől azonban - kellő körültekintés híján- az adekvát és minőségi feladatellátás szempontjából nem veszélytelen folyamat.

A tanulmányban felvázolom a Nevelési Tanácsadók jelenlegi helyzetét a közoktatás rendszerében, elemzem a jogszabályi előírások alapján végzett feladatellátásunkat, igyekszem rámutatni a jogszabályokban fellelhető azon anomáliákra, hiányosságokra vagy félreérthetőségekre is, amelyek a hétköznapi jogalkalmazók számára nehezítik a törvény értelmezését. Javaslatokat fogalmazok meg az egyértelműsítés illetve a gyermekek megfelelő ellátását jobban biztosító szakmai szempontok megjelenítésének vonatkozásában.

Bemutatom a Nevelési Tanácsadók történetét annak illusztrálására és megértésére, hogy az intézményhálózat milyen mély társadalmi és szakmai beágyazódással bír és érintem az utolsó egy-másfél év azon eseményeit, amelyek a nevelési tanácsadó hálózat szempontjából jelentősnek nevezhetők. Igyekszem megjeleníteni azokat a szempontokat is, amiket a tanácsadók szeretnének megvalósulva látni.

Végezetül pedig a Nevelési Tanácsadó helyét és szerepét tárgyalom a tanulási és más zavarokkal küzdő gyermekek jelenlegi ellátórendszerében illetve felvázolom a rendszer működését. Itt ugyancsak szeretnék rámutatni azokra a pontokra, amiket kérdésesnek netán változtatásra érettnek tartunk.

A háttértanulmányban igyekszem részletesen, részletezően és közérthetően fogalmazni, a szakzsargont kerülni.

2. A Nevelési Tanácsadó helye a közoktatás rendszerében:

A Nevelési Tanácsadó a közoktatás pedagógiai szakszolgálatának intézménye (Kt. 21§).

A közoktatás intézményei:

Kt. 20. §

(1): A közoktatás nevelő valamint nevelő és oktató intézményei:

a) óvoda

b) általános iskola

c) szakiskola

d) gimnázium, szakközépiskola (együtt: középiskola)

e) alapfokú művészetoktatási intézmény (a továbbiakban b)-e) együtt: iskola)

f) gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai nevelési-oktatási intézmény

g) dikákotthon és kollégium (a továbbiakban: kollégium, az a)-g) pont alattiak együtt: *nevelési-oktatási intézmény*)

(2) Gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai nevelési-oktatási intézmény: a fogyatékosság típusának megfelelően létrehozott óvoda, általános iskola, középiskola, speciális szakiskola, készségfejlesztő speciális szakiskola, előkészítő szakiskola, kollégium.

Kt. 21. §.

A közoktatás *pedagógiai szakszolgálat*ának intézményei:

- gyógypedagógiai tanácsadó, korai fejlesztő és gondozó központ
- tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs bizottság valamint az országos szakértői és rehabilitációs tevékenységet végző bizottság
- nevelési tanácsadó
- logopédiai intézet
- továbbtanulási és pályaválasztási tanácsadó
- konduktív pedagógiai intézmény
-

Kt. 22§ részletezi a szolgáltató intézményeket mint központi műhely, ezeket nem részletezem, témánkat nem érinti.

3. A Nevelési Tanácsadó (tanácsadás) feladata az oktatási törvény és a 14/1994 MKM r. szerint

A törvény legutóbbi módosítása a nevelési tanácsadóban ellátandó feladatok leírását alaposan megváltoztatta, tevékenységünk lényegét és jellegét, feladatainkat a jog nyelvén is nagyon jól, árnyaltan és közérthetően fogalmazta meg. A törvényt az utóbbi időben viszonylag gyakran változtatták különböző helyein, így előfordul, hogy egyes paragrafusok ellentmondanak egymásnak, bizonytalanul értelmezhetők. Olyan törvényi helyekre is fogok utalni, amelyek szakmai szempontból valószínűleg nem a legjobban szolgálják a különleges gondozásra jogosult gyermekek érdekét.

A Nevelési Tanácsadó feladata tehát az oktatási törvény szerint a következő *(kiemelések* tőlem – Sz.K.)

3.1. Általános feladatok: Kt. 35 § (4):

„(4) A nevelési tanácsadás feladata annak megállapítása, hogy a gyermek, a tanuló *beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel* küzd, ennek alapján *szakvélemény* készítése valamint a gyermek fejlesztő foglalkoztatása a pedagógus és a szülő bevonásával. A nevelési tanácsadás az óvoda megkeresésére szakvéleményt készít az *iskolakezdéshez*, *segítséget nyújt* a gyermek óvodai neveléséhez, a tanuló iskolai neveléséhez és oktatásához, ha a gyermek, tanuló *egyéni adottsága,* fejlettsége, képessége, tehetsége, fejlődésének üteme indokolja. A nevelési tanácsadás segítségét kérheti a *szülő*, továbbá a szülő egyetértésével az *óvoda, az iskola és a kollégium*. A nevelési tanácsadás e feladatai körében *pedagógiai, pszichológiai támogatást, fejlesztést, terápiás gondozást* nyújt a gyermeknek, a tanulónak, illetve támogatja a pedagógus nevelő és oktató munkáját, segíti a családdal való kapcsolattartást. A nevelési tanácsadás elláthatja az iskolapszichológiai szolgáltatás feladatait is. Az óvodai nevelés, iskolai nevelés és oktatás, kollégiumi nevelés és oktatás keretében a fejlesztő foglalkozás, ha a gyermek, tanuló beilleszkedési, magatartási nehézséggel küzd, a nevelési tanácsadó keretében készített szakvéleményben meghatározottak alapján folyhat (kimaradt a tanulási nehézség! Véletlen? Sz. K.). A nevelési tanácsadást ellátó intézmény ellenőrzi a

szakvéleményben foglaltak végrehajtását. A nevelési tanácsadás feladata továbbá, hogy a szakértői és rehabilitációs bizottság által készített és a nevelési tanácsadó részére megküldött szakvélemény alapján segítse azoknak a gyermekeknek, tanulóknak az óvodai, iskolai, kollégiumi ellátását, akik a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenességével küzdenek. Az e körbe tartozó tanulók részére az e törvény 52.§-a (6) bekezdésének b) pontjában meghatározott időkeret terhére kell az iskolai fejlesztő foglalkozásokat biztosítani. A nevelési oktatási intézmény vezetője felelős a fejlesztő foglalkozások -e bekezdésben előírt- szakvéleményekben meghatározottak szerinti megszervezéséért."

A Nevelési Tanácsadó feladata tehát az átlagtól pozitív -tehetség**- vagy negatív -**tanulási, magatartási, beilleszkedési nehézség illetve a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenessége**- irányban eltérően fejlődő gyermekek szakvéleményezése, ellátása, gondozása, óvodai-iskolai nevelésének segítése illetve az iskolaérettség megállapítása.**

Ez a gondozás, ellátás (igen helyesen)

- **pszichológiai**
- **pedagógiai**

Rövid közbevetésként értelmezem a nevelési tanácsadó által ellátandó két gyermekpopulációt leíró fogalmat, a „beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézség" illetve a „megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenessége" fogalmait a mindennapi gyakorlat tükrében.

- beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézség: a Nevelési Tanácsadó állapítja meg., statisztikai adatok és tapasztalataink szerint a gyermekek 15-20%-át érinti. Normál értelmi képesség mellett olyan magatartási és/vagy tanulási tünetek, amelyek az értelmi képességei szerint elvárhatónál alacsonyabb szintűek illetve amelyek a gyermek funkcionális életvitelét akadályozzák, környezetét túlzottan terhelik. A tünet lehet lelki, pszichés hátterű (pl. kapcsolati zavar társakkal,

felnőttekkel, intézménnyel, evési zavarok, pszichoszomatikus tünetek, betegségek mint fejfájás, hasfájás (kisiskolásoknál nagyon gyakori), alvászavarok, stb.), lehet részképesség-probléma: az íráskészség zavara, grafomotoros gyengeség, koordinációs zavar, a szenzomotoros integráció zavara, mozgásfejlődésben mutatkozó elmaradás, olvasási, számolási, figyelem-zavar, végül pedig eredhet szociokulturális hátrányból. Ilyenkor leginkább elmaradásnak szoktuk nevezni, mert a gyermek fejlődésében tkp. specifikus probléma nincsen, „csak" arról van szó, hogy a szociokulturális hátrányok miatt fejlődése elmarad az átlagostól. A szociokulturális hátrány nem egészen egyenlő a hátrányos helyzettel, bár leggyakrabban szinte felcserélhető fogalomként jelenik meg. Szegény gyermek is nevelkedhet odafigyelő, adekvát nevelést biztosító légkörben és láttunk már elhanyagolt, szociokulturális hátrányban szenvedő gazdag gyermeket is. Megfelelő környezet, felzárkóztatás, gondozás a hátrányokat kiegyenlíti. Az elmaradás lehet viselkedésbeli, ismeret-beli de akár tanulási készségbeli elmaradás is. A tanulási, magatartási és beilleszkedési nehézség korrigálható, megfelelő pszichológiai és pedagógiai gondozás, terápia hatására a gyermek tünetei megszűnnek illetve kompenzálhatóak, így életvitele diszfunkcionálisból funkcionálissá válik, a későbbi devianciák (funkcionális analfabétizmus, bűnözés, munkaképtelenség, pszichés és mentális betegségek, pszichoszomatikus betegségek stb.) megjelenésének esélye csökken. A tanulási nehézségek és a szociokulturális hátrány vonatkozásában utalni kell Gyenei Melinda (ELTE) kutatási eredményére, amely statisztikusan is megmutatta, hogy „a tanulási nehézséggel küzdő tanulók jelenléte az iskolában nem a társadalmi rétegzettség által meghatározott."

A gyermek problematikája életterületeinek bármelyikén megjelenhet: lehet, hogy a pszichés okok (pl. feldolgozatlan lelki trauma, megborult családi háttér, bántalmazás) miatt tanulási tünetei alakulnak ki, de az is lehet, hogy a részképesség problémája miatt kialakuló szorongás következtében még pszichés tüneteket is produkálni fog („magatartászavar", szorongás)

A beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézségek gondozása, terápiája ezért csak komplex módon, interdiszciplináris közegben (team), pszichológus és gyógy/fejlesztő pedagógus együttes közreműködésével lehet eredményes.

A magatartási, tanulási és beilleszkedési nehézséggel küzdő gyermekek a normál-populációhoz tartoznak, ép értelműek.

A magatartási, tanulási és beilleszkedési nehézséggel küzdő gyermekek nem minősülnek „sajátos nevelési igényű”-nek. (nem SNI- sek).

- „a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenessége”-t a Szakértői Bizottság állapítja meg, a törvény már nem nevesít diagnosztikai kategóriákat. Valószínűleg a magatartási, tanulási és beilleszkedési nehézségeknél tartósabb és súlyosabb, a gyermekpopuláció 2-8%-át érintő tanulási és magatartási zavarokat fogják idesorolni, attól függően, hogy hogyan értelmezik az „organikus okra nem vezethető vissza” megfogalmazást. Főszabályként erre a gyermekpopulációra is érvényes a komplex ellátás szükségessége. Ezek a gyerekek a Kt. 121.§ 29.b. értelmében sajátos nevelési igényűnek minősülnek (SNI-sek).
  (A sajátos nevelési igény ellátási kategóriát a Kt. két fő gyerekpopulációra írja elő, a másik populációt a 121.§ 29. a). határozza meg, oda a testi, érzékszervi, értelmi és beszédfogyatékos, az autista és a halmozottan fogyatékos gyermekek valamint azok a gyerekek tartoznak akiknél a megismerő funkciók és a viselkedés fejlődésének tartós és súlyos rendellenessége organikus okra vezethető vissza.)

Látható, hogy az ismertetett fogalmak („beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézség ill. „a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenessége”) nem diagnosztikai kategóriák a szó szigorúan szakmai értelmében, hanem terminus technikusként értelmezhetők az Oktatási Törvényben: azt határozzák meg, hogy az átlagtól eltérően fejlődő gyermek problémája milyen jellegű és súlyosságú, számára ki írhat elő a szükségleteinek megfelelő gondozási formákat illetve hogy a gyermek milyen gondozásra jogosult és azt ki adja neki. A törvény nagy hangsúlyt fektet az esélyegyenlőség elvére és arra, hogy minden gyermek hozzájuthasson az őt állapota szerint megillető oktatási-nevelési illetve az eredményes oktatásához, neveléséhez szükséges egyéb ellátási, gondozási formákhoz. A terminus technikusok alá a nevelési tanácsadók illetve a szakértői bizottságok sorolják a gyerekeket, legjobb szakmai tudásuk és belátásuk szerint, hiszen a törvény már nem

nevesít diagnosztikai kategóriákat. (a Kt. előző változatában példálózó jelleggel szerepeltek diagnosztikus kategóriák a sajátos nevelési igényű gyermekeknél, ez ellen szakmánk kifogással élt, szakmailag a felsorolás nem volt teljesen helyeselhető). A sajátos nevelési igény vagy közismerten „SNI" az utóbbi időben nagy közfigyelmet kiváltó fogalmát ellátási kategóriaként érdemes tételezni: az állam plusz pénzt fordít a gyermek oktatására-nevelésére: a gyermek után a fenntartó meghatározott normatívát vehet igénybe (ez régebben kb. 600.000 ft/gyerek/tanév volt, mostanában megy lejjebb), a gyermek a különleges gondozáson kívül egyéb juttatásokra (pl. ingyen tankönyv) is jogosult. A sajátos nevelési igényt mint láttuk, a Szakértői Bizottság mondja ki a gyermekről. A sajátos nevelési igényű gyermek állapotától függően gyógypedagógiai intézménybe vagy normál oktatási-nevelési intézménybe jár, a Kt.30.§ (1) alapján pedig különleges gondozás illeti meg: az állapotának megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai ellátás. A nem organikus SNI-s gyerekek normál iskolába járnak. A Kt. 30.§ (7) szerint a nem organikus SNI-s gyermek fejlesztő foglalkoztatásra jogosult, ami a nevelési tanácsadás, az óvodai nevelés, az iskolai nevelés és oktatás, a kollégiumi nevelés és oktatás keretében valósítható meg. (Ennek némileg ellentmondani látszik a 35.§ (4) bekezdés, ami a nevelési tanácsadás feladatát a nem organikus SNI-s gyermekek vonatkozásában úgy határozza meg, hogy *segíti* ezeknek a gyerekeknek az óvodai, iskolai, kollégiumi nevelését, oktatását, a fejlesztő foglalkoztatás nyújtását a tanulási, magatartási és beilleszkedési gyermekek körénél nevesíti).

Az új törvényi megfogalmazás két kérdést indukálhat: a diagnosztikai eszközök és ezáltal a pontos besorolás problematikusságának kérdését (l. később) illetve azt a kérdést, hogy indokolt-e a tanulási és magatartási zavaros gyermekeket a gyógypedagógiai ellátórendszer helyett (ami a régi gyakorlat volt és ami kvázi fogyatékosnak minősítette őket) az integrációs szemléletnek és a mindennapi észlelésnek jobban megfelelő módon (hiszen ők nem fogyatékosak) a normál populáció ellátórendszerébe terelni és itt nyújtani számukra szakszerű megsegítést (értelmezésem szerint ezt mondja az új törvényi szabályozás). Pszichológusként a válasz egyszerű: igen, az ép értelmű, nem fogyatékos, hanem izolált részképességzavarral küzdő gyermek a normál populáció ellátórendszerébe kerüljön. Szakmailag itt meg tudja kapni a számára szükséges teljes körű ellátást, hiszen a nevelési tanácsadóban komplex gyógypedagógiai/fejlesztőpedagógusi és pszichológiai gondozást kaphat.(A tanulási zavarok korrekciójára hagyományosan a gyógypedagógus

képzés keretében készítik fel a hallgatókat, a nevelési tanácsadóban pedig dolgoznak gyógypedagógusok is).

Kérdés azoknak a gyerekeknek a sorsa, akiknél a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének tartós és súlyos rendellenessége hátterében nem mutatható ki ok-okozati összefüggéssel organikus ok (a legtöbb esetben ez a helyzet), állapotuk azonban olyan szintű, hogy legeredményesebben szakosodott (pl. diszlexiások középiskolája) oktatási intézményekben oktathatók. Remélhető, hogy technikailag megvalósítható ez a lehetőség az új szabályozás szerint is – ez nem a nevelési tanácsadók illetékessége.

A kitérő után visszatérek a Nevelési Tanácsadó által biztosított gondozás, ellátás témájára:

Az oktatási törvény és a pedagógiai szakszolgálatok működését szabályozó 14/1994 MKM r. tehát szakmailag igen helyesen és előremutatóan nevesíti a pszichológiai és pedagógiai ellátást, mivel a gyermekek esetében a hivatkozott eltérések komplex ellátást igényelnek mind a diagnosztika, mind a gondozás vonatkozásában. A magatartási és beilleszkedési nehézségek evidensen, a tanulási nehézségek pedig inherensen igénylik a pszichológiai megközelítést (is). A tanulási nehézségek esetében is tipikus a *következményes* és nagyon gyakori az *oki* pszichés háttér: a gyermekben a részképesség-zavar miatti teljesítmény-kudarcok és -szorongások gyakran okoznak csökkent-értékűségi érzést, teljesítmény-gátlást, szociális vagy iskolafóbiát, teljes motivációvesztést, társkapcsolati deficiteket és az is előfordul, nem is ritkán, hogy a tanulási nehézségben megnyilvánuló tünet mögött intrapszichés konfliktus, családdinamikai probléma áll, ezért a tanulási nehézség a pedagógiai megközelítések, segítség hatására sem csökken, pszichoterápiára van szükség a rendezéshez (pl. a gyermek egy számára feldolgozhatatlan, netán „tudhatatlan” titok, esemény nyomán „nem akar tudni semmiről”: tanulási problémák jelentkeznek, mélyen képességei alatt teljesít, „nem ért”, „nem tud” rendesen olvasni stb.). A tanulási nehézségek esetében tehát éppúgy, mint a beilleszkedési és magatartási nehézségek, rendellenességek esetében, a diagnosztikus fázistól a gondozási fázisig jelen kell lennie a pszichológiai és a speciális pedagógiai szaktudásnak. Amikor a jogszabály pszichológust és pedagógust, gyógypedagógust is előír a nevelési tanácsadóknál, nagyon helyesen cselekszik.

A fent hivatkozott törvényi rész igen jól írja körül azt a komplex erőtér-rendszert is, amelyben a gyermek problémája megmutatkozik és amelyben azt -együttműködéssel- kezelni kell:

- szülő
- pedagógus
- óvoda/iskola
- esetleg szakértői bizottság

Azt is helyesen látja, hogy a Nevelési Tanácsadó ebben az erőtér-rendszerben elsődlegesen a gyermeket gondozza (vizsgálat, szakvélemény, pedagógiai, pszichológiai támogatás, fejlesztés, terápia) és ehhez a gondozáshoz kapcsolódóan a gyermek életének legjelentősebb szereplőivel (a szülővel, pedagógussal) együttműködik, őket is segíti a gyermekkel való megfelelő bánásmód megtalálásában, a gyermek valódi problémájának megértésében. Eddigi -több évre visszanyúló- tapasztalataink tükrében az is érhető elvárásnak látszik, hogy a Nevelési Tanácsadó ellenőrizze is a szakvéleményében foglaltak végrehajtását, mert ezen a téren a gyakorlat eddig sok problémát vetett fel. Erre a kérdésre azonban később még visszatérek, mert egyelőre nem világos, a törvényalkotó pontosan hogyan gondolja az ellenőrzést: a Nevelési Tanácsadó elsődlegesen segítő intézmény, nem hatósági: működéséből, filozófiájából valamilyen konzultációs, mediációs forma következne logikusan. Ellenőrizni inkább a hatalomnak tanácsos, aki szankcionálni is tud, netán ki tudja kényszeríteni a szükséges ellátást.

Végiggondolandó kérdés a „pedagógiai gondozás”: milyen pedagógusi képzettség szükséges és megfelelő a Nevelési Tanácsadóban folyó komplex munkához? Erre a későbbiekben fogok kitérni, de azt már most leszögezhetjük, hogy speciális szaktudásra van szükség, általános pedagógusi végzettség (óvónő, tanító, tanár) ehhez a munkához nem elegendő.

3.2. Az iskolaérettséggel kapcsolatos feladatok: Kt. 6.§ (4) és 14/1994 MKMr.

Kt. 6.§ (4): az iskola igazgatója dönt „a tankötelezettség kezdetéről...ha a gyermek nem járt óvodába vagy az óvoda kezdeményezi, a nevelési tanácsadó véleménye alapján”.

14/1994 MKMr. 22.§ (1): „a nevelési tanácsadás keretében kell szakvéleményt készíteni

a) az iskolába lépéshez szükséges fejlettség megállapítása céljából abban az esetben, ha a gyermek nem járt óvodába

b) az óvoda vezetőjének megkeresésére az óvodai nevelésben való kötelező részvétel alóli felmentés céljából

Az iskolaérettségi vizsgálat tehát kötelezően szükséges akkor, ha a gyermek nem járt óvodába illetve ha mentesítést kérnek a kötelező óvodai foglalkozások alól (a nagycsoportban kötelező a délelőtti foglalkozásokon való részvétel) **és elvégzendő minden olyan esetben, amikor az óvoda azt szükségesnek tartja** (és a szülő is beleegyezik) **vagy amikor a szülő kéri** (szülői kérésre bármikor bármilyen vizsgálatot el kell végeznünk).

Az Oktatási Törvény igen széles sávban határozza meg az iskolakezdés időpontját: főszabályként a tankötelezettség 6 éves korban kezdődik, ennél lehet korábban is (5,5) és később is: 8 (!!!) évesen kezdeni az iskolát. Értelemszerű tehát, hogy a kivételeknél („korengedély”: mehessen korábban iskolába a gyerek ill. óvodában maradás) gyakran kérik a Nevelési Tanácsadó szakvéleményét.

Az iskolaérettségi szakvéleményben megfogalmazzuk a javaslatunkat, ami többféle lehet

- javasoljuk az iskolakezdést
- javasoljuk a további óvodai nevelést
- javasoljuk az iskolakezdést, azzal, hogy a gyermek egyéni továbbhaladás szerint haladhasson vegyék figyelembe adottságait
- szakszerű fejlesztő foglalkozásokat javaslunk az iskolakezdésig vagy az iskolakezdés után is
- pszichológiai gondozást javaslunk (pl. szorongásoldás, kontrollfunkciók erősítése). Pszichológiai gondozást javasolhatunk akkor is, ha iskolába megy a gyerek és

akkor is, ha óvodában marad.

- Amennyiben értelmi fogyatékosság vagy sajátos nevelési igény gyanúja merül fel, a szakértői bizottsághoz kell küldenünk a gyereket.

Az utolsó ponttal kapcsolatban szeretnék tisztázni egy félreértést: többször hallottuk ismét csak szemi-formálisan, hogy a nevelési tanácsadókat „hibáztatják" azért, hogy túl sok cigány gyerek került a kisegítőiskolákba. A nevelési tanácsadók, mint látható, nem irányítanak senkit kisegítő iskolába, ez a szakértői bizottság kompetenciája. A nevelési tanácsadók inkább -ha kapacitásuk engedi- előzetes szűrésekkel és fejlesztéssel igyekeznek segíteni abban, hogy minél kevesebb gyerek kerüljön szakértői bizottság elé az iskolaérettségi vizsgálatok nyomán. Ha azonban az iskolaérettségi vizsgálaton (vagy bármilyen más alkalommal, vizsgálatnál) azt tapasztaljuk, hogy felmerül a fogyatékosság gyanúja, kötelességünk tovább küldeni a gyermeket.

Az iskolaérettségi vizsgálatnál a gyermek életkorához mért fejlettségének megállapítása történik. Ehhez egy, a gyakorlati tapasztalatok alapján összeállított vizsgálatot végzünk, -*iskolaérettségi vizsgálat*- amely csoportos és egyéni helyzetben nézi a gyermek fejlettségét. Ha szükséges, további célirányos vizsgálatokkal árnyaljuk a képet. Az iskolaérettségi vizsgálatban az általános ismeretek, alapvető gondolkodási műveletek, számolás, számfogalom, emlékezeti funkciók, vizuomotoros koordináció, téri tájékozódás, lateralizáció, rajz-és íráskészség, utasítások követése, kontrollfunkciók felmérése történik. Maga a vizsgálati anyag a gyermekek életkori sajátosságaihoz igazodik, ugyanakkor a vizsgálatot végző szakemberek döntésük meghozatalánál kényszerűen és értelemszerűen azt is mérlegelni kötelesek, hogyan bírná az adott gyermek az iskolai követelményeket. A döntés tehát a mindenkor adott iskolarendszer függvényében is születik. Nem ritka, hogy az életkorának megfelelően fejlett, okos, értelmes kisgyerek még óvodában marad, mert kicsi a frusztrációs toleranciája vagy mert a kontrollfunkciói kicsit gyengébbek (pl. bekiabál) stb. hiszen tapasztalatból tudjuk, hogy az iskolarendszer kevéssé tudja kezelni az ilyen egyenetlenségeket. Az ilyen típusú gyereknek még érésre van szüksége, de nem biztos, hogy jobban jár, ha ez az óvodában történik, lehet, hogy több sikerélményhez jutna egy olyan iskolában, ahol teljes mértékben kihasználhatja kognitív kapacitását és ahol ugyanakkor türelemmel, megfelelő módszerekkel segíteni tudnák őt az éretlenebb területek „beérlelésében".

Az iskolaérettségi vizsgálatok sajátosságával és dilemmáival kapcsolatban az alábbi gondolatok fogalmazódnak meg:

Nagyon jó dolog, hogy az oktatási rendszer lehetőséget ad arra, hogy a gyermekek a saját fejlődési ütemükhöz viszonyított lehető legkedvezőbb időpontban kezdjék meg az iskolát. Ugyanakkor a jelen gyakorlat anomáliájaként jelenhet meg az imént említett hatalmas életkori különbség az egy osztályba járó gyerekek között. Eleinte ez nem feltétlenül tűnik fel, a kis-kamaszkor, kamaszkor tájékán azonban kezelhetetlenné válhat a gyermekek fejlettsége, életkori sajátosságai alapján megjelenő viselkedésformák egyidejű kezelése. Továbbmenve: ha egy hét és fél-majdnem nyolc évesen iskolát kezdő gyereket csak egyszer is megbuktatnak, már nem biztos, hogy végigjárja az iskolát: rengeteg 15-16 éves hatodikost, hetedikest látunk kipörögni az oktatási rendszerből.

Lehetséges, hogy egy toleránsabb, az egyéni különbségeket az elején nagyobb mértékben figyelembe vevő és kiegyenlítő tanítási és nevelési módszereket alkalmazó első osztállyal (alsó tagozattal) könnyebbé lehetne tenni az iskolakezdést és a gyermekek iskolai karrierjét. Ezzel természetesen a társadalmi szintű devianciák és az ismerten katasztrofális olvasás-értési mutatók is csökkennének.
Az iskolakezdéssel, az első iskolai évekkel kapcsolatban nem csak a fenti vonatkozásokban tapasztalunk nehézségeket. Sok olyan gyermekkel találkozunk, aki a többség számára biztonságos írás-olvasás tanítási módszerekkel (hangoztató-elemző, szótagoló), nyugodt, lassú tempóban (első két osztály a biztos írás, olvasás és számolás kialakulásához) jól tudna teljesíteni, de ha februárra már folyamatosan olvasni kell (sajnos gyakran tapasztaljuk) és még szóképekkel is „összezavarják” az olvasáshoz szükséges elemző-szintetizáló kognitív funkciókat,a gyerek szinte biztos kudarcra van ítélve. Hasonló a helyzet a rengeteg magatartásprobléma esetében is. Természetesen vannak magatartászavaros meg hiperaktív stb. gyermekek, de a -több helyen talán már lazuló- hagyományos, 45 percet a padban ülős, a kisgyermeket minden -számára természetes- aktivitás (mozgás, beszéd) folyamatos gátlására kényszerítő, az utánzásra, utasításkövetésre építő, a figyelmi funkciókat erősen igénybe vevő frontális oktatási forma önmaga is termeli -szükségtelenül!- a magatartási és fegyelmezési problémákat. Tapasztalataink szerint a differenciálásra, kiscsoportos munkára, a gyermekek

aktivitására, motiválására építő tanítási módszerek (pl. kooperatív tanulás) meglehetősen nehezen terjednek a gyakorlatban. De azért örömmel lehet megállapítani, hogy kezdenek terjedni.

Összefoglalva: az iskolaérettségi vizsgálat maga a gyermek életkori sajátosságaihoz alkalmazkodik, a döntés meghozatalában azonban a gyermek érdekében azt a közeget is szükséges figyelembe venni, ahova a gyermek kerülni fog – ez viszont nem minden esetben igazodik az életkori sajátosságokhoz. Ha az első osztály inkább átvezetőként, szocializációs lehetőségként jelenne meg a gyermek életében és ha az első-második osztályban több hangsúly helyeződne az érési folyamatokra, a nyugodt haladási tempóra és az alapkészségeket a nagy többség számára biztonságosan megtanítani tudó tanítási módszerek, tankönyvek alkalmazására, kevesebb nehézséggel és kudarccal kellene szembesülnünk a későbbiek során. A mindennapi gyakorlat nyomán megfogalmazott gondolataink egybecsengenek Porkolábné Dr. Balogh Katalin (ELTE) vizsgálati eredményeivel, aki kimutatta, hogy különböző pszichikus funkciók vonatkozásában a 6,7-7 éves gyerek érett igazán az iskolakezdésre. Ő a tankötelezettség 6 évesről 7 évesre tolását javasolja, de a lényeg ugyanaz: a túl korai erőltetett haladás a stabil fejlődés gátja. (az is kérdés, felkészült-e az óvoda a hétévesekkel való adekvát foglalkozásra). Az átvezető típusú első osztály mellett szólna, hogy a gyerekeknek bőségesen lenne ideje az „akklimatizálódás”-hoz de ugyanakkor látnák maguk előtt a „nagyokat”, ezt a tanulási motiváció fejlesztésére jól ki lehetne használni. Ugyancsak ezt támogatja az a tapasztalatunk, hogy sok olyan családdal találkozunk -főként az elmaradottabb szociokulturális hátterű családoknál-, akik nem szívesen viszik óvodába gyermeküket, szeretik őt kicsi korukban maguk mellett tartani, az iskolába viszont minden további nélkül beiratják, járatják őket.

4. A Nevelési Tanácsadó működésének jogi vonatkozásai (kötelező-nem kötelező)

A fentiekből kiolvasható, hogy a Nevelési Tanácsadó munkájának vannak **kötelező** és **nem kötelező** elemei, aspektusai.

A Nevelési Tanácsadó vizsgálata kötelező erejű

- az iskolaérettség vonatkozásában akkor, ha a gyermek nem járt óvodába vagy ha mentesíteni akarják őt a kötelező óvodai nagycsoportos foglalkozások alól.
- a tanulási, magatartási, beilleszkedési nehézség megállapításában akkor, ha az óvoda/iskola azt a gyermek fejlődése szempontjából szükségesnek tartja. Ha a szülő ilyenkor nem egyezik bele a vizsgálatba, a Kt. 30.§ (4) és (6) bekezdése alapján államigazgatási eljárást kell kezdeményezni a gyermek érdekében. (A Kt. értelmében a szülő köteles közreműködni abban, hogy gyermeke a számára legjobban megfelelő tanítási, nevelési, gondozási, ellátási formákat igénybe vehesse). A szülőt a vizsgálat szükségességének okáról az óvoda/iskola kötelezően tájékoztatja.
-

Nem kötelező a nevelési tanácsadó igénybevétele

- az iskolaérettségi vizsgálat egyéb aleseteiben

Önkéntes igénybevétel: A szülő bármikor, bármilyen probléma esetén kérheti a Nevelési Tanácsadó segítségét. A nevelési tanácsadóknál egyébként hagyományosan magas az önkéntes megkeresések aránya.

A szülő tájékoztatása/kérése/hozzájárulása nélkül a Nevelési Tanácsadó vizsgálatot nem végez, gyermekkel nem foglalkozik.

A Nevelési Tanácsadó szakvéleményében foglaltak betartása elvben kötelező, a 218/1999. (XII.28.) kormányrendelet kimondja, hogy aki „a pedagógiai szakszolgálatra vonatkozó rendelkezéseknek megfelelően készített szakvéleményben foglaltakat szándékosan figyelmen kívül hagyja”, pénzbírsággal sújtható.

5. A Nevelési tanácsadás feladatának ellátási módja és illetékessége:

- pedagógiai szakszolgáltatás -így a nevelési tanácsadás is- közoktatási intézmény formájában látható el (Kt. 23.§(2).
- a közoktatási intézménynek a feladatai ellátásához szükséges feltételekkel

rendelkeznie kell (állandó székhely, állandó saját alkalmazotti létszám, eszközök, szabályzatok, pénzeszközök, fenntartó éves költségvetése irányozza elő a költségeit). Kt. 38.§(1)

- A megyei önkormányzat, továbbá a fővárosi önkormányzat köteles gondoskodni a ...nevelési tanácsadásról, ha a fővárosi önkormányzat és a fővárosi kerületi önkormányzat között létrejött megállapodás másképp nem rendelkezik. Kt. 86.§ (3), (4).

6. A nevelési tanácsadó működése az esélyegyenlőség tükrében. Jelenlegi törvényi szabályozás.

- „Az állam és a helyi önkormányzat... feladatainak gyakorlása során... a közoktatás szervezésében, irányításában, működtetésében, feladatainak végrehajtásában.. a gyermek mindenek feletti érdekét veszik figyelembe. A gyermek mindenek felett álló érdeke különösen, hogy az e törvényben meghatározott szolgáltatásokat megfelelő színvonalon biztosítsák részére oly módon, hogy annak igénybevétele ne jelentsen számára aránytalan terhet...minden segítséget megkapjon képessége, tehetsége kibontakoztatásához, személyisége fejlesztéséhez...” (Kt 4§).
- Aránytalan teher: ha a gyermek ...lényegesen nehezebb körülmények között vagy jelentős költségnövekedés mellett tudja igénybe venni … (pl. a változás miatt az intézmény eléréséhez szükséges időtartam jelentősen megnövekszik). (Kt. 121§)
- A közoktatás szervezésében, irányításában, működtetésében, feladatainak végrehajtásában ...az egyenlő bánásmód követelményét kötelesek megtartani.
- Az egyenlő bánásmód követelménye alapján a közoktatásban minden gyermeknek...joga, hogy vele összehasonlítható helyzetben lévő más személyekkel azonos feltételek szerint részesüljön velük azonos szintű ellátásban. Az egyenlő bánásmód követelményeinek megsértésének következményeit orvosolni kell. (Kt. 4.§A)

A nevelési tanácsadást tehát úgy kell megszervezni, hogy azt az igénybevevők könnyen meg tudják közelíteni, el tudják érni. Biztosítani kell továbbá, hogy minden gyermek egyforma minőségű, azonos szintű ellátásban részesüljön. Az önkormányzatok, fenntartók

eltérő anyagi és prioritási feltételei miatt ez nem minden esetben valósul meg: nagy eltérések tapasztalhatók a nevelési tanácsadók elhelyezése, működési lehetőségei között. Mind a rendelkezésre bocsátott helyiségek mind a vizsgálati és terápiás eszközök vonatkozásában tapasztaljuk ezeket a jelentős eltéréseket, hiányosságokat.

7. A nevelési tanácsadók személyi, hely-és eszköz ellátottságának szabályozását a 14/1994 MKM r. tartalmazza

A rendelet kimondja, hogy a létszámot továbbá a kötelező (minimális) eszközöket és felszereléseket az alapító okiratban meghatározott és ténylegesen ellátott feladatokra kell biztosítani.

A nevelési tanácsadóban kötelezően foglalkoztatottak létszáma: (14/1994 MKMr. I. sz. melléklet)

I. Pedagógusok
   1. pszichológus 1
   2. gyógypedagógus 2
   3. pedagógus 1

A rendelet kimondja, hogy „az 1-2. pontban meghatározott létszámon felül, ha az egy héten ellátott gyermekek, tanulók száma a húszat meghaladja, minden megkezdett további harminc gyermek, tanuló után, további 1-1”. ?????

II. Nevelő-oktató munkát segítő alkalmazottak
   1. gyermekszakorvos, gyermekpszichiáter
   2. szociális munkás
   3. családsegítő

MÁS ALKALMAZOTTAK:

1. Ügyviteli alkalmazott

2. Kisegítő

A létszámnormától való eltérést, a más munkakörben történő foglalkoztatást a feladatoktól függően engedélyezi a rendelet.

Látható tehát, hogy a törvényalkotó igyekszik megjeleníteni a komplex feladatellátáshoz szükséges szakember-állományt: pszichológus, gyógypedagógus, pedagógus. Kérdéses, hogy a I.3. Pontban megjelölt „pedagógus" milyen feladatot láthat el a nevelési tanácsadóban: a tanulási, beilleszkedési és magatartási nehézségek, zavarok diagnosztizálása és kezelése speciális szaktudást igényel.

További kérdés, hogy a „gyermekszakorvos" milyen, az intézmény profiljához illeszkedő segítséget tud nyújtani a Nevelési Tanácsadó páciensei számára. Míg a gyermekpszichiáter szakorvos kétséget kizáróan kompetens a magatartási és beilleszkedési zavarok differenciáldiagnosztikájában, terápiájában (a terápia fajtája függ a gyermekpszichiáter szakorvos terápiás képzettségeitől), az általános szakorvos nevesítése megkérdőjelezhető, ugyanis a Nevelési Tanácsadó nem egészségügyi intézmény.

Ugyancsak kérdésként merülhet fel a pszichológus-pedagógus arány, ami a rendelet szerint 1:3. A Nevelési Tanácsadók Egyesülete ebben a kérdésben több fórumon is változtatási javaslattal élt. (a 2007-es év folyamán meghívás alapján több alkalommal vett részt a Minisztérium ill. az MSZP frakció Oktatási és Kulturális munkacsoportjának megbeszélésein illetve meghallgatást kapott Arató Gergely államtitkártól. Ezeket az alkalmakat követően az Egyesület írásban küldte be állásfoglalásának rögzített formáját). A szakember-létszámmal kapcsolatosan mindegyik levélben azt emeltük ki, hogy a modern és korszerű diagnosztikai és gondozási munkához a pszichológus és a pedagógus együttes, komplex munkájára van szükség, célszerű lenne ezért a pszichológus és a pedagógus arányt közelíteni egymáshoz (a gyógypedagógust és a pedagógust egyaránt „pedagógus"-nak kell tekinteni). Szükséges tehát <u>több</u> <u>pszichológus</u> alkalmazása a nevelési tanácsadókban. Gyakran hallott érvelés, hogy -különösen vidéken- nehezen találnak pszichológust, a képzési rendszer átalakulása nyomán azonban ez az

érv egyre kevésbé tekinthető továbbra is megalapozottnak, hiszen az országban 6 helyen folyik pszichológus-képzés, évi kb. 500 pszichológus végez.

Meggondolandó ugyanakkor, hogy a gyermekvédelmi ellátórendszer változása nyomán kialakult új helyzetben (gyermekjóléti szolgálatok megjelenése), amikor a tisztán/főként szociális/gyermekvédelmi esetek ellátására szabályozott rendszereket hozott létre a törvényalkotó, szükséges-e a nevelési tanácsadóban a szűkös szakember-kapacitásból 2 helyet is családgondozói, szociális feladatok ellátására fenntartani (szociális munkás, családsegítő). Mi több, a „családsegítő" mint foglalkozás, szakma nem határozható meg pontosan, a 14/1994 MKM r. szerint ezt a munkakört pedagógus végzettséggel is be lehet tölteni. A Nevelési Tanácsadók Egyesülete azt az álláspontját fogalmazta meg, hogy a „családsegítő" munkakör elhagyható lenne, a szociális munkás elegendő az esetmunkával kapcsolatos családlátogatási, családgondozói feladatok ellátására. A Nevelési Tanácsadóban a családgondozói, szociális munkát kizárólag a tanulási, magatartási és beilleszkedési nehézséget mutató gyermekek azon körére célszerű irányítani, akiknél a családi, szülői háttér problematikája a pszichológia/gyógy-ill. fejlesztőpedagógia eszközeivel önmagában nem kezelhető (pl. családlátogatásra, otthoni intervencióra van szükség, különböző segítőintézményekkel történő kapcsolatfelvétel koordinálása, a gyermek számára megfelelő oktatási-nevelési intézmény „felkutatása", kapcsolatfelvétel, az átvétel bonyolítása, koordinálása, segítése a család felé, a szülő tájékoztatása az igénybe vehető szociális ellátásokról, iskolai gyermekvédelemmel való kapcsolatfelvétel, gyermekjóléti szolgálattal való együttműködés stb.). A gyermekvédelmi és a nevelési tanácsadási munka letisztulása, határainak kialakulása és elkülönülése a gyakorlati munkában szépen és az élet hozta szükségleteknek megfelelően alakult, szakmai és szakmapolitikai okokból egyaránt támogatandó a megvalósult különválás.

Az általam ismert Nevelési Tanácsadókban 1 ügyviteli alkalmazott az utóbbi években megnövekedett és folyamatosan növekvő feladatokat nem tudja ellátni. A Nevelési Tanácsadó tipikusan reggeltől-estig (8-19) tart nyitva, egyetlen ügyviteli dolgozóval a heti 40 órát bőségesen meghaladó nyitvatartási időt nem tudja kiszolgálni. A gazdasági feladatok ellátása pedig külön embert igényel. Szükséges lenne tehát nevesíteni a gazdasági ügyintézőt, ha az intézményben folyik ilyen jellegű munka (a legtöbben igen) valamint az ügyviteli alkalmazottak számát olyan módon megjelölni (2) hogy a teljes

nyitvatartási idő alatt legyen az irodán kolléga.

Végül de nem utolsósorban igen fontos kérdés a szakember-létszám meghatározása.

A rendelet szövege ismét:
„az 1-2. pontban meghatározott létszámon felül, ha az egy héten ellátott gyermekek, tanulók száma a húszat meghaladja, minden megkezdett további harminc gyermek, tanuló után, **további 1-1**”. ?????

Ez a definíció igen nehezen értelmezhető: nem érthető, mi az, hogy ha a létszám a húszat meghaladja, akkor minden megkezdett harminc gyerek után? Akkor ezt azt jelenti, hogy ha a létszám a harmincat meghaladja, jöhet az új státus? Mi az, hogy „megkezdett gyerek?”-ez sem érthető. Mint ahogy az sem, hogy mit jelent a „további 1-1”? „Megkezdett harminc gyerek után még egy pszichológus, még egy pedagógus, még egy gyógypedagógus? Nyilván nem. Nagyobb probléma azonban, hogy a definíció maga konzerválja a deficites működést: a szakemberek csak annyi gyereket tudnak ellátni, ahányat kapacitással bírnak. Ha valakinek betelt az óraszáma, nem tud több gyereket „megkezdeni”, a nevelési tanácsadóban pedig folyamatos az esetfelvétel, a jelentkezés. Sok Nevelési Tanácsadó dolgozik várólistával, sokszor hónapokat is várni kell, míg valaki időpontot kap (vagy ha ún. első interjús rendszerrel dolgoznak, akkor hamar behívják egy első interjúra, de a rendszeres foglalkozások megkezdésére várni kell.). Az ellátható létszám egy órán a pedagógusok (gyógy- és fejlesztőpedagógusok) esetében jellemzően 1-3-5 gyerek, az eset súlyosságától függően (van, aki egyéni foglalkozást igényel, de van, akit kiscsoportosan is el lehet látni). A pszichológiai gondozás, terápia kisgyermekkorban egyéni (1 fő-ezt azért kell kiemelni, mert a törvényben az egyéni foglalkozást 1-3 főben határozzák meg -???) vagy -kisebb mértékben- kiscsoportos (5-8 fő) foglalkozásokat jelent, családterápiával, szülői ill. pedagógiai konzultációkkal kiegészítve.

Nagyon fontos lenne ezt a megfogalmazást módosítani és érthetővé tenni, hiszen a fenntartók felé ezzel támaszthatjuk alá status-szükségletünket – ebben a formában azonban a legprecízebb revizor sem tudja a jogszabályt értelmezni. Érdemes lenne abból kiindulni, hogy a gyermekpopuláció 15-20%-ának van szüksége a nevelési tanácsadó által nyújtott gondozásra és hogy tapasztalataink szerint egy szakember maximum 60-70 gyermeket tud érdemben és a „legköltséghatékonyabban” (inkább kiscsoportos

foglalkozás, inkább rövidebb terápiák) ellátni egy tanévben. Ez a 60-70-es esetszám a tanulási, magatartási és beilleszkedési nehézséggel kapcsolatos szakvizsgálatokra és szakvéleményezésekre valamint a rendszeres foglalkozásokra vonatkozik (vannak nevelési tanácsadók, ahol rendszeresen szűrik a nagycsoportos óvodásokat, ez a létszám a 60-70-ben nincsen benne). Az optimális, a hosszabb, mélyebb és tartósabb változást elősegítő pszichoterápiás formák, a heti többszöri fejlesztő foglalkozások biztosítása esetében a létszámot inkább az 50-60 gyermek tartományában kell meghatározni.

Röviden: a szükséges szakember létszám meghatározása az ellátást igénylők arányán és az egy szakember által ellátható eset-számon kellene, hogy alapuljon, nem pedig a gondozásba vett esetek számán. Hiszen gondozásba csak annyi esetet tudunk venni, ahányra van kapacitásunk.

Kötelező (minimális) eszközök és felszerelések: (14/1994MKM r. 4. sz. melléklet)

I. helyiségek

- vezetői iroda
- vezetőhelyettesi iroda
- gazdasági vezetői iroda
- alkalmazotti iroda
- vizsgáló, tanácsadó szoba az egyidejűleg megszervezett vizsgálatokhoz szükséges számban
- fejlesztő szoba
- tornaszoba
- orvosi vizsgáló
- várószoba
- zuhanyzó (hideg, meleg vízzel)
- WC, mosdó (személyzeti, hideg, meleg vízzel)
- WC, mosdó (gyermek, hideg, meleg vízzel)
- raktár (eszköztár, irattár)

Könnyen látható, hogy zuhanyzóra a Nevelési Tanácsadóban nincsen szükség.

A többi megnevezett helyiség adekvátnak látszik, sajnos azonban a rendelet külön megjegyzéseket fűz hozzájuk, amik egészen relativizálják a szükséges helyiségek listáját. Például: a vezetői iroda a helyettesi, gazdasági vezetői, alkalmazotti irodával közösen is kialakítható. A gazdasági iroda az alkalmazotti irodával közösen is kialakítható. Nyilvánvaló, hogy a vezetői munkát nem lehet az alkalmazotti irodával közösen kialakított helyiségben végezni: tárgyalások, bizalmas információk, stb. stb. Ugyanígy nyilvánvaló, hogy a gazdasági vezetői iroda sem működhet érdemben az alkalmazotti irodában: a gazdasági, személyi ügyek nem intézhetők közös helyiségben sem személyiségi jogi sem szervezeti szempontok alapján. Kívánatos lenne, hogy a rendelet egyértelműen írja elő legalább a vezetői és a gazdasági iroda önállóságát. Szükség lenne továbbá egy ügyvezetői irodára is a páciensek fogadása, az általános adminisztráció, ügyfélforgalom feladatainak ellátásához.

Szükséges lenne továbbá nevesíteni a team szobát (a Nevelési Tanácsadó működésének lelke a heti rendszerességgel tartott, általában 3 órás team). Ehhez megfelelő környezet kell: a szabad információáramlást és a konstruktív részvételt elősegítő térbeli elrendezés (kényelmes székek, fotelok, lehetőleg körbe rendezve), barátságos környezet. Az alkalmazotti irodában általában a számítógépek, munkaasztalok kapnak helyet.

II. helyiségek bútorzata és egyéb felszerelési tárgyai

ezeket nem érdemes részletezni, alapvetően megfelelő a felsorolás. Annyit azért érdemes lenne változtatni, hogy a rendeletben jelenleg kötelezően előírt egy azaz egy darab számítógép helyett jelenjen meg a minőségi munkavégzéshez szükséges mennyiségű számítógép előírása. Egyetlen számítógéppel az irodai, a gazdasági, a vezetői és a szakalkalmazotti munka (szakvélemények írása pl.) még minimális mértékben sem látható el!

Talán érdemes lenne előírni az internet-hozzáférést: megdöbbentő, de még vannak olyan tanácsadók (vidéken), ahol nincs internet-hozzáférés, a kollégák szerint anyagi okok miatt.

III. Vizsgáló és terápiás eszközök

- intelligencia, mentális funkciók mérésére verbális, nem verbális
- memória és figyelemvizsgáló tesztek
- mesetesztek
- fejlődés vizsgálatát szolgáló tesztek
- személyiségvizsgáló projektív tesztek
- beszédértés, beszédfunkciók vizsgálatára való tesztek
- látás-, hallásfigyelem, beszéd, kommunikáció vizsgálatához
- speciális tornaeszközök
- játékterápiához szükséges alapjátékok
- rajzoláshoz, festéshez szükséges eszközök

Ezt a felsorolást szakmailag elfogadhatónak és korrektnek nevezhetjük. A tényleges teszt-ellátottságot, dilemmákat, jellegzetességeket, anomáliákat a későbbiek során részletezem.

Mindent egybevetve a kötelező eszköz-szakember-és helyiség előírások előremutatóak, szakmailag megalapozottak és kisebb módosításokkal a jövőben is jól használhatóak. Őszintén reméljük, hogy a törvényalkotó megtartja őket, ezt a kérésünket a minisztérium felé meg is fogalmaztuk. A nevelési tanácsadók mindennapi munkáját nagyban könnyíti, hogy a fenntartóhoz a rendelet szerint jogszabályi megalapozottsággal és háttérrel fordulhatnak a szakmai munka feltételeinek megfelelő biztosítása érdekében.

8. A Nevelési Tanácsadó vezetése

A Nevelési Tanácsadóban a vezetői megbízás feltétele a pszichológus vagy gyermekpszichiáter szakképesítés és a szakképesítésnek megfelelő munkakörben szerzett legalább öt év szakmai gyakorlat. (14/1994 MKMr. 3. § (2)). „A nevelési tanácsadó vezetésével -megismételt pályázati eljárás alapján- megbízható az is, aki gyógypedagógus szakképesítéssel és legalább öt év szakmai gyakorlattal rendelkezik, abban az esetben, ha az első alkalommal kiírt pályázati eljárásban nem jelentkezett a (2) bekezdésben meghatározott feltételeknek megfelelő pályázó. „ (14/1994 MKM r.).

Az előírás jól tükrözi a Nevelési Tanácsadó munkamódjához illeszkedő vezetői

kompetenciákhoz szükséges végzettséget: a működés lelke a team munka, ennek megfelelő irányításához szociálpszichológiai, csoportdinamikai, csoport-lélektani és vezetés-lélektani ismeretek és gyakorlat szükséges. A magatartási, beilleszkedési és tanulási nehézségek diagnosztikája, differenciál-diagnosztikája és gondozása sem elképzelhető megfelelő szakpszichológusi ismeretek nélkül.

9. Nevelési Tanácsadó-nevelési tanácsadás: intézményformák és feladatellátás

A Közoktatási törvény legújabban módosított formája relatíve következetesen „nevelési tanácsadás”-t, „nevelési tanácsadással foglalkozó intézmény”-t stb. nevesít, bár szóhasználata változó. Régebben egyértelmű volt a Nevelési Tanácsadó említése, a Nevelési Tanácsadó feladatainak meghatározása.

A nevelési tanácsadás feladatait a törvény a 35.§(4)-ben nevesíti, l. fent.

- A közoktatás rendszerét tárgyaló IV: fejezetben a 21.§ a közoktatás pedagógiai szakszolgálatainak intézményei között nevesíti a Nevelési Tanácsadót.
- Majd a 23.§-al kimondja, hogy az óvodai nevelés, általános iskolai nevelés-oktatás, kollégiumi ellátás, *nevelési tanácsadás* ellátható a közös igazgatású gyermekjóléti vagy gyermekvédelmi intézmény szervezeti és szakmai tekintetben önálló intézményegységének keretei között is.

Továbbmenve, a többcélú intézményeket részletező 33.§-ban további lazításokat találunk:

- 33.§ (1) szerint többcélú intézmény lehet az ún. „egységes pedagógiai szakszolgálatot” ellátó intézmény. Ez az intézményi forma az alábbi pedagógiai szakszolgálatok ellátására jogosult (33.§(11)):
  - gyógypedagógiai tanácsadás, korai fejlesztés és gondozás
  - fejlesztő felkészítés
  - nevelési tanácsadás

- logopédiai ellátás
- továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás
- konduktív pedagógiai ellátás
- gyógytestnevelés
- utazó szakember hálózat működtetése
- integráltan nevelt sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók ellátása
- szakmai-szervezeti tekintetben önálló intézményegységként megszervezhető a családsegítő szolgálat és az iskola-egészségügyi ellátás is.
-

- A 33. § (12) pedig kimondja, hogy a nevelési tanácsadás megszervezhető az „Egységes gyógypedagógiai módszertani intézmény, egységes konduktív pedagógiai módszertani intézmény" -ben is, szervezeti és szakmai tekintetben önálló intézményegységként**.** Ugyanígy szervezhető ide a családsegítő szolgálat, az iskola-egészségügyi ellátás is.

Ezek a szervezeti formák az alábbi aggályokat vetik fel:

1. A Nevelési Tanácsadó mint jelentős társadalmi igényt kielégítő, a mindennapi gyakorlati szükségletek által létrehívott és kialakult 40 éves, a szakmai ismeretek fejlődésének tükrében folyamatosan megújuló szakmai-szervezeti kultúrájának és hagyományainak eltűnése, ezzel feladatellátásának sérülése (időről időre - legutóbb 2006. nyarán- felmerül a nevelési tanácsadók megszüntetésének, a nevelési tanácsadók által ellátott feladatoknak más intézményekhez telepítésének gondolata, I. bevezetőben). Az oktatási törvény csak bizonyos szervezeti formáknál írja elő a szakmai és szervezeti önállóságot, ezeknél sem minden esetben támogatható az adott intézmények összevonási lehetősége. Szakmai-szervezeti önállóság híján hosszú távon elsorvad a kialakult szervezeti kultúra, a nevelési tanácsadó segítő munkájának lelkét adó team munka, a pszichodinamikus szemléletű vezetés, munkakultúra.
2. Igénybevevői oldalról: sajátos „integrációs" szemlélettel gyógypedagógiai intézményhez rendelik a normál értelmű gyermekeket. Az EGYMI (Egységes *Gyógypedagógiai* Módszertani Központ) gyógypedagógiai iskolák nyomán kialakuló intézményforma, munkatársai ezekből az iskolákból kikerülő gyógypedagógusok, a

nevelési tanácsadót pedig normál értelmi képességű, nem fogyatékos gyermekek és azok családja veszik igénybe. A tanulási vagy magatartási részproblémával küzdő gyerekeken kívül ez a szabályozás gyógypedagógiai intézethez rendeli még a tehetséges gyerekeket is – a nevelési tanácsadó őket is gondozza. Megítélésem szerint az ilyen intézményi formának nincsen szerencsés üzenete a felhasználók felé, igen kétséges, hogy a szülők szívesen viszik-e 'normál' gyermeküket gyógypedagógiai intézménybe. További aggály a gyógypedagógiai ellátásban részesülők statisztikai aránya így az országos statisztikákban irreális(an magas) lehet! Az is kérdésként merül fel, hogy mi indokolja az iskola-egészségügyi szolgálat illetve a családsegítő szolgálat gyógypedagógiai intézménybe rendelését.

3. Az Egységes Pedagógiai Szakszolgálat esetében egymással igen kevéssé inherens szakmai kapcsolatban lévő feladatokat rendel a törvény egyetlen intézménybe, egységes irányítás alá anélkül, hogy legalább a szakmai-szervezeti önállóságot biztosítaná a Nevelési Tanácsadó (vagy bármely más szakszolgálat) számára. Ez a névleges feladatellátás veszélyét rejti magában: józerivel elképzelhetetlen ugyanis, hogy ennyi speciális feladatot egyetlen intézmény egységes szervezetben szakszerűen és kellő létszámban el tudjon látni. Az egységes pedagógiai szakszolgálat esetében jelenleg semmilyen garanciát nem látunk arra, hogy a nevelési tanácsadás keretében készített szakvéleményt valóban arra kompetens, képzett szakember állítsa ki: az egységes pedagógiai szakszolgálatra még nincsenek meghatározva a kötelező szakember-, eszköz- és helyiség-előírások. Őszintén reméljük, hogy a fenntartók józanul, a törvények szellemében hozzák meg döntéseiket (a közoktatási intézménynek a feladatai ellátásához szükséges feltételekkel rendelkeznie kell) és azokban szakmai szempontok is szerepet játszanak. Egyesületünk azzal a kéréssel fordult a jogalkotóhoz, hogy valamilyen módon a 14/1994-ben biztosítsa a szakmai-szervezeti önállóságot.

Ismert, látható és megérthető a törvényalkotás azon szándéka, hogy különböző tárcákat és szakmákat, intézményeket egy mederbe tereljen a gyermekek ellátása érdekében. Igen komoly szakmai előkészítést igényelt volna ugyanakkor annak kimunkálása, hogy ez milyen keretek között ésszerű, a különböző szakmák milyen keretek között dolgoznak és tudnak együttműködni. Az intézmény-összevonásokat igen fontos lenne úgy csinálni, hogy

a szakmaiság ne sérüljön. A szakmai-szervezeti önállóság megtartását lehetővé tevő *többcélú intézményi* formában megfelelően „összeválogatott" feladatok különösebb feladat-ellátási sérülés nélkül remekül tudnak együtt létezni,a túlzott vagy nem adekvát összevonások azonban negatívan hathatnak a feladatellátásra is.

A hétköznapi tapasztalatok arra intenek, hogy a pszichológiai gondozást, terápiát igénylő , átlagos szociális hátterű állampolgárok például a nevelési tanácsadót felkeresik, de gyermekvédelmi (hatósági jellegű) intézménybe már nem szívesen mennek el. Ugyanígy, a tanulási nehézség, zavar korrekciója miatt a nevelési tanácsadót felkereső szülő nem biztos, hogy ugyanilyen szívesen fordul gyógypedagógiai intézményhez. Az ilyen jellegű összevonások ezért is aggályosak és -megengedem- jóindulatúak, de naivak.

A különböző szakterületek intézményközi ill. szakmaközi együttműködésben kiválóan tudnak együtt dolgozni a gyermekek érdekében, ennek kialakult és működő hagyománya és napi gyakorlata van. Egymással össze nem tartozó intézmények és ellátási formák egy fedél alá terelése azonban súlyos aggályokat vet fel, diszfunkcionális, formális működést prognosztizál. Jó példa erre, hogy a családsegítők és a nevelési tanácsadók főleg vidéken tapasztalható összevonási hulláma után (ami ellen a szakma természetesen tiltakozott) pár évvel a fenntartók visszaalakították az eredeti állapotot, a családsegítő és a nevelési tanácsadó független működését (vidéki egyesület személyes közlése).

Tekintettel a gazdasági szükségszerűségekre és a kialakult helyzetre (a nevelési tanácsadók jó fele ma már különböző többcélú intézményi formában működik), reális célként/óhajként ezért az fogalmazható meg, hogy a nevelési tanácsadó szakmai-szervezeti önállósága biztosított legyen (jogszabályi garanciákkal!) akkor is, ha többcélú intézményben szervezik meg.. Fontosnak tartjuk azt is, hogy a gyógypedagógiai ellátás és a nevelési tanácsadás ne mosódjon össze (ez jelenleg még mindig megfigyelhető az Oktatási törvényben; igaz, kevésbé, mint a nyári módosítás előtti változatban).

A tavaly nyáron bevezetett Egységes Pedagógiai Szakszolgálati intézményforma ha megvalósul- elég súlyos csapást jelent a nevelési tanácsadók de a logopédiai intézetek, egyéb szakszolgálati intézmények számára is.

A Nevelési Tanácsadók Egyesülete próbál tájékozódni a jelenlegi helyzetről és a személyes közlések nyomán tudomására jutott információk szerint országszerte gyakran a következő történik: a kistérségeknek két szakszolgálati feladatot kell kötelezően ellátnia. A törvény nevesíti a pedagógiai szakszolgálatok fajtáit (gyógypedagógiai tanácsadás, korai fejlesztés és gondozás, fejlesztő felkészítés, szakértői bizottsági tevékenység, nevelési tanácsadás, logopédiai ellátás, továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás, konduktív pedagógiai ellátás, gyógytestnevelés), amelyek közül egyedül a nevelési tanácsadásnak volt országosan kiépült intézményhálózata (ld. 11. pont). Így sok fenntartó dönt úgy, hogy még egy szakszolgálati feladat felvételével a nevelési tanácsadót átalakítja Egységes pedagógiai szakszolgálattá, ezzel feladatellátási kötelezettségének eleget tesz és ezzel a nevelési tanácsadó szakmai-szervezeti önállósága meg is szűnt. A vezetésre vonatkozó feltételek többé nem érvényesek, nem biztosított a megfelelő szaktudással vezetett team munka, differenciáldiagnosztika, gondozás ellátása, a kiadott szakvélemények szakmai háttere. Gyakori tapasztalat, hogy a feladatellátás (nevelési tanácsadás) „kipipálása" után a fenntartónak nincs módja/akarata(?) a tárgyi és személyi feltételek biztosítására, hiába írja elő a törvény, hogy ezeket biztosítani kell. Nota bene, a tárgyi és személyi feltételeket előíró 14/1994 MKM r. –egyelőre, hiszen még nem változtatták meg- csak a Nevelési Tanácsadóra írja elő a szabályokat, nem a „nevelési tanácsadást biztosító bármilyen intézmény-re"! „Jogászkodás"-nak tűnhet, de hallottunk már olyat, méghozzá hivatalos rendezvényen, hogy bizonyos fenntartók azért döntenek az Egységes Pedagógiai Szakszolgálat létrehozása mellett, mert a Nevelési Tanácsadónál a jogszabály előírja a szigorú –és szakmailag is helyes!- tárgyi és személyi feltételeket, az Egységes Pedagógiai Szakszolgálatnál viszont nem. Tény, hogy az oktatási kormányzat a jogszabályok betartását, a megfelelő működést nem ellenőrizheti minden egyes helyen. A feladatot kötelezően –és helyesen- előírja, a fenntartók viszont pénzhiányra hivatkozva a feltételeket gyakran nem teljesítik. A fenntartók szakmai állásfoglalásért sem tudnak igazán hova fordulni: a Nevelési Tanácsadók szakmai irányítása, egybefogása, a nevelési tanácsadással kapcsolatos szaktanácsadás sem megoldott (l. ezt is később). A Fővárosi Pedagógiai Intézetben évekkel ezelőtt megszüntették a nevelési tanácsadók szaktanácsadójának álláshelyét (ez ugyan csak fővárosi volt, mégis nagy segítséget jelentett országos szinten is), így a Fenntartóknak lehetősége sincsen hova fordulni kérdéseivel. (Az Országos Szakértői Névjegyzék erre nem biztos, hogy megfelelő, hiszen a szakértői igazolvány megszerzéséhez nem feltétel a nevelési tanácsadós munka

szakmaiságának ismerete és nyilván más „aurája van” egy egyéni szakértő megbízásának, mint annak, hogy hivatalos intézménytől kér állásfoglalást valaki).

10. Finanszírozás

A Nevelési Tanácsadók működését a központi költségvetés két (három) módon támogatja:

- 2006. CXXVII. (költségvetési tv.) 8. melléklet I.3.: 1.020,000 forint/fő a közalkalmazotti jogviszonyban pedagógus és szakmai munkát segítő munkakörben foglalkoztatottak után
- 5. sz. melléklet 20. pont: 2007. évre 400M forint a pedagógiai szakszolgálatok fejlesztéséhez, utazó szakember-hálózat fejlesztésére, a pszichés fejlődés zavarai miatt a tanulási folyamatban tartósan és súlyosan akadályozott gyermekekkel való foglalkozások (itt még a régi terminológia szerepel) nevelési-oktatási intézmény együttműködésével történő megszervezéséhez. A Nevelési Tanácsadók, ebből a támogatásból pályázhattak gépkocsira (vidéki, kistérségi ellátásban) illetve minőségbiztosítási tanfolyamon való részvételre. Utóbbi helyett- minden köteles tiszteletünkkel a minőségbiztosítási feladatok teljesítése irányában- jobban örültünk volna pl. eszközbeszerzési lehetőségnek.
- 3. sz. melléklet 16.6. : Különleges helyzetben lévő gyermekek, tanulók támogatása

  Ez 20,500 Forint/fő/év, a fenntartó veheti igénybe akkor,

  „ha a gyermeket a nevelési tanácsadó súlyos beilleszkedési, tanulási, magatartási zavar miatt terápiás gondozásba vette és a gyermeknek, tanulónak a nevelési tanácsadó szakvéleményében foglaltak alapján legfeljebb tizenöt fős óvodai csoportban, iskolai osztályban, az oktatási miniszter által kiadott személyiségfejlesztő, tehetséggondozó, felzárkóztató program szerint -legalább heti hat óra- foglalkoztatást biztosít.”

Ez a normatíva gyakorlatban lehívhatatlan, mert

1. a „tizenöt fős óvodai csoport, iskolai osztály” indítását az Oktatási törvény már nem engedélyezi. Jogértelmezésekben ajánlják néha, hogy ezt tkp. úgy kell értelmezni,

hogy a különleges gondozás zajlik max. 15 fős csoportban, de ez a szöveg olvasatán aggályos értelmezés.

2. Heti hat óra foglalkoztatást még a sajátos nevelési igényű fogyatékos gyermekek sem kapnak a törvény által megállapított órakeret szerint

Igen jó lenne, ha ezt a normatívát csak a nevelési tanácsadó terápiás gondozásához kötnék és a fenntartó úgy hívhatná le, hogy a nevelési tanácsadó eszközfejlesztésére lehessen fordítani.

A nevelési tanácsadás feladatellátásának intézményi, személyi és dologi költségeit egyéb vonatkozásban a fenntartó önkormányzatok fedezik.

11. A Nevelési Tanácsadó által ellátott gyermek gondozási jogosultsága

Kt. 2.sz. Melléklet II.3. : szerint a tanulási, magatartási és beilleszkedési nehézséggel illetve a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenességével küzdő gyermekek az óvodai csoport, iskolai osztály létszámának számításakor két tanulóként kerülnek beszámításra. Ezzel a törvény azt kívánja biztosítani, hogy kisebb létszám mellett a pedagógusnak több ideje, lehetősége legyen az ilyen gyerekek számára elsődlegesen fontos egyéni figyelem, bánásmód biztosítására. Erre a szabályra az óvodáknak, iskoláknak nagy szüksége van.

Kt. 30.§(7):

„Ha a gyermek, a tanuló beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzd (a továbbiakban együtt: beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló) illetve a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenességével küzd, fejlesztő foglalkoztatásra jogosult. A fejlesztő foglalkoztatás a nevelési tanácsadás, az óvodai nevelés, az iskolai nevelés és oktatás, a kollégiumi oktatás keretében valósítható meg”.

Elvben ez a jogosultság tiszta, érthető, hiszen a 35§(4) érthetően és szakmailag is megfelelő módon részletezi, mit jelent a fejlesztő foglalkoztatás – legalábbis a nevelési tanácsadó feladatellátásának vonatkozásában: „a nevelési tanácsadás e feladatai körében

pedagógiai, pszichológiai támogatást, fejlesztést, terápiás gondozást nyújt a gyermeknek, a tanulónak, illetve támogatja a pedagógus nevelő és oktató munkáját, segíti a családdal való kapcsolattartást." Ez azonban a tanulási, magatartási és beilleszkedési nehézséggel küzdő gyermekek esetében kerül kifejtésre. A másik csoportnál (nem organikus SNI-sek) ez a paragrafus csak azt írja, hogy a nevelési tanácsadó segíti az iskolát. A látszólagos ellentmondás, diszkrepancia egyelőre kérdőjeleket vet fel a jogalkalmazókban.

- Tehát, ha a gyermek a fejlesztő foglalkozást a nevelési tanácsadóban (illetve pontosan idézve a törvényt, a nevelési tanácsadás keretében kapja, nagyjából világos, mit kap, és az is elég valószínű, hogy megfelelő képzettségű szakembertől kompetens ellátást remélhet.

- Amennyiben a gyermek a fejlesztő foglalkoztatást az oktatási-nevelési intézményben kapja, azt a nevelési tanácsadó szakvéleményében (beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézség) illetve a szakértői bizottság szakértői véleményében (a megismerő funkciók vagy a viselkedés organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenessége esetében) foglaltak szerint kell biztosítani. Hogy milyen órakeret terhére, arról ugyancsak a Kt. rendelkezik. Az órakeret eltérő a szakértői bizottság és a nevelési tanácsadó szakvéleménye esetén. A szakértői bizottság szakvéleménye alapján történő fejlesztő foglalkoztatás esetében a törvény 35.§ (4)-e pontosan nevesítve rendelkezik arról, hogy az iskola ezt milyen órakeret terhére tegye: az 52. § (6)bekezdésének b) pontjában meghatározott időkeret terhére, ami a heti tanítási óra 15 %-a. Ez az iskolaigazgatók számára tehát pontos eligazítás, a nevelési tanácsadó szakvéleménye alapján nyújtott fejlesztésnél azonban az órakeret meghatározása nem ilyen magától értetődő.

(Fel kell hívni a figyelmet arra, hogy az idézett törvényi hely (52.§(6)b. pontosan így szól: „..a heti tanítási órák...tizenöt százaléka -az autista kivételével- többi fel nem sorolt fogyatékos (sic!) tanuló esetében". A megfogalmazásban még benne maradt a régi szellem, érdemes lenne korrigálni, hiszen ezek a gyerekek nem fogyatékosak. Bár a törvény nem nevesíti, milyen kategóriák tartoznak ide és a sajátos nevelési igény megállapítása a szakértői bizottság hatásköre, a szakma szabályai szerint elég nagy

biztonsággal állítható, hogy ilyen pl. a viselkedészavarok köre (pl. súlyos és „valódi" hiperaktivitás, nem a szorongásból stb. eredő túlmozgékonyság) , a tanulási zavarok (diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia) körébe tartozó képek jelentős része. Ezeknél a tudomány mai állása szerint nem állítható és mutatható ki biztosan az oki háttér, így az organicitás sem. Bár kétségtelen, hogy kimutathatók speciális agyi működési mechanizmusok és idegrendszeri sajátosságok pl. a diszlexia esetében, mégis, „mindent egybevetve a kognitív, a fejlődés-és iskolapszichológiai, a magatartásgenetikai és az idegtudományi kutatások eredményei egytől egyig azt sugallják, hogy a diszlexia összetett olvasási zavar, így minden bizonnyal a kialakulásához vezető mechanizmusok is összetettek" In.: Csépe: Az olvasó agy, p. 135.) Tehát a tanulási zavarok -mivel nem vezethetők vissza organikus okra- a nevelési tanácsadó hatáskörébe kerülnek, fejlesztő foglalkoztatásra lesznek jogosultak. Azonban sem a viselkedés-zavarok, sem a tanulási zavarok nem jelentenek fogyatékosságot, erre a törvény megfogalmazásaiban és szellemében is fontos ügyelni.)

- A beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézségek (ezt a nevelési tanácsadó szakvéleménye állapítja meg) miatt az iskolában biztosított/biztosítandó fejlesztő foglalkoztatás órakeretét tehát a törvény nem nevesíti ilyen pontosan: következtethető, hogy azt a nem kötelező tanórai foglalkozások (felzárkóztatás, fejlesztés, tehetséggondozás, konzultáció) -52.§ (7)) illetve a „tehetség kibontakoztatása, a hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatása illetőleg az első-negyedik évfolyamra járó tanulók eredményes felkészítése céljából" igénybe vehető, a heti óraszám 12%-ában megjelölt (52.§ (11.c.)-ban meghatározott órakeret terhére lehet biztosítani. Könnyítené azonban a törvényalkalmazók dolgát, ha a 35.§ (4) pontosan nevesítené ezt is, ezzel a gyakorlati szakemberek, a fenntartók és az iskolaigazgatók számára sokkal világosabb „játékszabályok" keletkeznének. (A nevelési tanácsadó szakvéleménye alapján a törvény egyetlen esetben nevesíti, hogy az iskola milyen órakeret terhére zárkóztassa fel a tanulót egyéni foglalkozás keretében: amikor a tanulót mentesíteni kell bizonyos tantárgyak, tantárgyrészek esetében az értékelés és minősítés alól). A gyakorlatban sajnos sokszor -bár talán egyre ritkábban- előfordul, hogy az iskola azt mondja, nincs időkerete a korrepetálás, egyéni foglalkoztatás stb. biztosítására: így a gyermek nem kapja meg a szükséges gondozást.

Összefoglalva:

- a tanulási, magatartási és beilleszkedési nehézséggel küzdő gyerek fejlesztő foglalkoztatásra jogosult a nevelési tanácsadóban ill. az oktatási-nevelési intézményben. A nevelési tanácsadó hatáskörében végzett fejlesztő foglalkozás jól érthetően van definiálva, a szakmai kompetencia biztosított. Amennyiben a fejlesztő foglalkoztatás az oktatási-nevelési intézményben történik, nem egészen világos, hogy milyen órakeret terhére, és nem egészen világos, hogy ki végezze és hogy mit jelent a fejlesztő foglalkozás ebben az esetben (l. a továbbiakban).
- A megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenességében szenvedő gyermek ugyanúgy fejlesztő foglalkozásra jogosult, (Kt. 30.§ (7), csak ő nem a nevelési tanácsadó, hanem a szakértői bizottság szakvéleménye alapján. Ez a gyerek sajátos nevelési igényű, ezért ő a Kt. 30.§ (1) alapján jogosult ellátásra: „A sajátos nevelési igényű gyermeknek, tanulónak joga, hogy különleges gondozás keretében állapotának megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai ellátásban részesüljön attól kezdődően, hogy létjogosultságát megállapították. A különleges gondozást...az óvodai nevelés, az iskolai nevelés és oktatás,.... keretében kell biztosítani. Kt. 30.§ (7)szerint pedig a nem organikus SNI-s gyerek fejlesztő foglalkoztatásra jogosult, ami a nevelési tanácsadás keretében is megvalósítható.(eddig gyakorlati probléma nincs, a nevelési tanácsadóban van gyógypedagógus). Ugyanakkor, mint már utaltam rá az előzőekben, a nevelési tanácsadó feladata a Kt. 35.§(4) szerint ennél a gyerekcsoportnál csak az, hogy „*segítse* ...az óvodai, iskolai, kollégiumi ellátását” - a segítés nincs definiálva. A hétköznapi logika szerint az ellátás segítése nem az ellátás biztosítását jelenti. Félő, hogy a jogalkalmazók nem tudnak majd jól tájékozódni ebben a kérdésben, eddigi tapasztalataink szerint sokaknak okozott problémát. Az ellátás, tehát a fejlesztő foglalkozás megszervezése az iskolaigazgató, óvodavezető feladata (Kt. 35.§(4)), a szakértői bizottság szakvéleménye szerint. Vagyis az ilyen irányú szakértelemmel nem rendelkező iskolaigazgató szervezi meg pl. a diszlexiás gyermek fejlesztő foglalkoztatását. A törvényt könnyebben tudná értelmezni a gyakorlati szakember, ha a nevelési tanácsadó feladatainak meghatározását soroló 35.§ (4)-be is expressis verbis belekerülne, hogy a nem organikus SNI-s gyermekek

számára a nevelési tanácsadó fejlesztő foglalkoztatást biztosít és/vagy segíti az oktatási-nevelési intézményben történő fejlesztő foglalkozást, a gyermekkel foglalkozó pedagógust.

Itt érdemes megállni egy pillanatra és elgondolkodni. A nevelési tanácsadó által szakvéleményezett és gondozott tanulási, magatartási és beilleszkedési nehézségekkel küzdő gyerekek esete világos, jól leírt és a szakszerű ellátás a jelenleg hatályos jogszabályi szövegekből eléggé érthetően következik.

Az ennél súlyosabb állapotú, a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenessége miatt sajátos nevelési igényű gyerekek esetében viszont bizonytalanabbnak látszhat a helyzet: Őket a szakértői bizottság szakvéleményezi, ők is fejlesztő foglalkozásra jogosultak, de ellátásuk az oktatási-nevelési intézményben történik az egyik törvényhely szerint, a nevelési tanácsadás keretében a másik törvényhely szerint. Az ellátást az oktatási-nevelési intézmény ehhez a szakterülethez papírforma szerint nem értő igazgatója szervezi, a szakértői bizottság szakvéleménye alapján. A nevelési tanácsadó szerepe az, hogy segítse a gyerekek ellátását ill. a másik törvényhely szerint a fejlesztő foglalkozást is biztosíthatja. Hogyan segítse? A törvény erre közvetlenül értelmezhető eligazítást nem ad. A józan ész azt mondja, hogy úgy, hogy az igazgató a nevelési tanácsadót kéri fel – vagy esetleg más forrásból keres szakembert? Hogyan történik ez konkrétan? Ellátási szerződést kötnek minden gyerekre, tovább növelve ezzel a már így is alig bírható adminisztrációs és bürokratikus terheket? Az iskolaigazgató utasítja a nevelési tanácsadót? Kéri? Mi van, ha a tanácsadó kapacitása nem bírja a terhelést? Vagy lehet, hogy a „nevelési oktatási intézmény vezetője felelős a fejlesztő foglalkozások megszervezéséért” kifejezés csak annyit jelent, hogy köteles biztosítani az órakeretet és a lehetőséget? Kollégáink ilyen és hasonló kérdésekkel keresték meg a Nevelési Tanácsadók Egyesületét. (Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy az új törvény definíciójának megfelelően a szakértői bizottságban felül kell vizsgálni minden jelenleg már SNI-s gyereket és megállapítani, hogy közülük kik az organikusak és kik a nem organikusak. A nem organikus SNI-s gyerekeknek az iratanyagát a szakértői bizottság a nevelési tanácsadónak küldi meg! Viszont az ő esetükben is az iskolaigazgató szervezi az ellátást). Bízzunk benne, hogy a kérdésekre születnek majd válaszok, a nevelési tanácsadók egyelőre kicsit tanácstalanok.

A minisztérium jogértelmezése és a törvény rendszer-szerű alkalmazása azt az értelmezést támogatja, hogy mivel a szakértői bizottság a nevelési tanácsadónak küldi meg az iratanyagot és mivel a különleges gondozáshoz való jognál a 30.§ (7) egyértelműen nevesíti a nevelési tanácsadót is, mint ellátóhelyet, a „segítés" ellátást (is) jelent.

Mégis mi magyarázhatja, hogy ilyen komplikált szabályozás születik egy jelentős megsegítést, speciális szaktudással végzett gondozást igénylő gyermekcsoport esetében? Valószínűleg a pénz. A sajátos nevelési igényű gyermek ellátása után ugyanis normatív támogatás jár, s ezzel a szabályozással ezt a normatívát valószínűleg a gyermeket oktató-nevelő intézmény kapja. Igazságosnak tartanánk, ha a normatív támogatásból a gyermek részére szakellátást biztosító intézmény , így a nevelési tanácsadó is részesülne.

- Van azonban ennél súlyosabb probléma is: a „fejlesztő foglalkoztatás" definiálása, még inkább értelmezése. Mint kifejtettem, a nevelési tanácsadó, a nevelési tanácsadás keretében nyújtott fejlesztő foglalkoztatás esetében a fogalom jól van definiálva (Kt.35§(4)). Ugyanakkor az iskolában, óvodában nyújtott foglalkozás esetében nincsen, sőt! A törvény első olvasatakor az ember ezen átsiklik, tüzetesebb átgondolás és főként a Minisztérium értelmező szövegének megismerése után (Iskolaszolga, 2007. szeptember-október) azonban akár kétségbe is esik a „fejlesztő foglalkozás" kifejezés definíciója, pontosabban ennek hiánya valamint a miatt a kérdés miatt, hogy *milyen szakember és milyen végzettséggel adhat fejlesztő foglalkoztatást.* Erről ugyanis az Oktatási törvény nem rendelkezik. A Kt. 17. § -a írja elő az oktatási-nevelési intézményben pedagógus munkakörben foglalkoztatható munkatársak szükséges végzettségét, és itt fejlesztő pedagógust nem említ, semmilyen vonatkozásban. Fejlesztő pedagógust a Kt. 1. sz. mellékletében ír elő az integrációs felkészítésben részt vevő iskolák számára, 300 (azaz háromszáz!!) tanulóra egyet (!!). A Kt. 47.§-a kimondja, hogy az óvoda nevelési programjának tartalmaznia kell azokat a nevelési feladatokat, tevékenységeket, amelyek biztosítják a gyermek személyiségének fejlődését. A 48. § (1)a) szerint pedig az iskola nevelési programjának tartalmaznia kell többek között a beilleszkedési, magatartási nehézségekkel összefüggő pedagógiai tevékenységet, a tehetség, képesség kibontakoztatását segítő tevékenységet, a tanulási kudarcnak kitett tanulók felzárkóztatását segítő programot. Ezeket a

paragrafusokat a hivatkozott minisztériumi állásfoglalás úgy értelmezi, hogy - idézem- „Mindebből az következik, hogy a fejlesztő foglalkozásnak igazodnia kell a gyermek illetve a tanuló problémáihoz, a nevelési tanácsadó szakvéleményében meghatározottakhoz. A fejlesztő foglalkozásnak mindig azon a területen kell segítséget nyújtania, amelynél az érintett gyermek, tanuló problémával küzd. Ezért fejlesztő foglalkozás megtartására minden pedagógus jogosult lehet, akinél az érintett körbe tartozó gyermek, tanuló felkészítése folyik. A nevelési tanácsadás feladatainak végrehajtásában közreműködők felelőssége abban foglalható össze, hogy olyan szakvéleményt készítsenek, amely megfelelő eligazítást ad az óvodák, iskolák és kollégiumok vezetői, a nevelőtestület egésze és az egyes pedagógusok részére. A nevelési tanácsadás feladataiban közreműködőkkel szemben megfogalmazható elvárás, hogy a szakértői vélemény legyen egyénre szabott, egyértelmű, végrehajtható és ellenőrizhető”.

Valóban fontos, hogy a nevelési tanácsadó szakvéleménye érthető és egyértelmű legyen. Ugyanakkor látni kell, hogy olyan szakvéleményt nem tudunk adni, aminek alapján a szükséges fejlesztést (ami különleges szaktudást igénylő feladat) bármelyik pedagógus el tudja látni.

A fejlesztőpedagógiai ellátással kifejtett jogértelmezéssel kapcsolatban aggályokat szeretnék megfogalmazni:

Ha minden pedagógus jogosult fejlesztő foglalkozás tartására, akkor nem jár-e ez azzal a veszéllyel, hogy ha a szakértői bizottság szakvéleménye nem hangsúlyozza eléggé a fejlesztéshez szükséges szakmai kompetenciát, akkor a nem organikus SNI-s gyerekek ki is eshetnek az adekvát ellátásból? Mivel a nem organikus SNI-s gyermek különleges gondozáshoz való joga érvényesülhet az oktatási-nevelési intézményben is és ő fejlesztő foglalkoztatásra jogosult, azt pedig ezek szerint bármilyen pedagógus végezheti, elméletileg fennállhat a veszélye annak, hogy pl. a diszlexiás gyerek nem megfelelő gondozásban részesül?

Fentiek alapján tehát feltétlenül rendezendőnek tartom a fejlesztő foglalkozások az oktatási-nevelési intézményben valamint a fejlesztő pedagógus kompetenciái és képesítési követelményei témakör kérdését, ugyanis mára már a fejlesztő pedagógia

önállóan létező szakma, a tanulási nehézségek, részképesség problémák szakszerű ellátására, gondozására képesít. A szakmai szóhasználatban fejlesztő pedagógusi tevékenységen prevenciós és korrekciós jellegű, speciális szaktudást igénylő munkát értünk, amit semmilyen körülmények között nem végezhet, arra nem lehet jogosult minden pedagógus. Az iskolai pedagógus végezhet egyéni foglalkozást, korrepetálást, felzárkóztatást, de nem fejlesztést, ezt fontos lenne megjeleníteni a törvényben is.

Látható tehát, hogy a sajátos nevelési igényű gyermekek a nevelési tanácsadó által ellátandó csoportjának esetében a törvényi szabályozás és megfogalmazás még nem minden pontjában egyértelmű, időre lesz szükség a „bejáratódáshoz".

12. Nevelési Tanácsadók az országban

Az Oktatási és Kulturális Minisztérium statisztikai osztályának listája szerint az országban jelenleg 189 nevelési tanácsadó működik, a legkülönfélébb intézményi formákban (önálló nevelési tanácsadó, többcélú intézmények). Látható tehát, hogy jelentős, országosan kiépült hálózatról és szakember-létszámról beszélhetünk. Budapesten minden kerületben van nevelési tanácsadó (nagyobb kerületekben esetleg több is), országos átlagban pedig megyénként 8-9 nevelési tanácsadóval számolhatunk.

Intézményi szinten ez akár elég is lehetne, ha megfelelő számú szakembert tudnának alkalmazni és lehetőségük lenne utazó hálózatot működtetni (gépkocsi). Ismereteim szerint azonban szinte mindenütt túlterheltek a kollégák, a fenntartó nem tud a szükséges mértékben álláshelyeket biztosítani.

A jogszabályi háttér és az intézményi eloszlás után szeretném közelebbről is bemutatni a Nevelési Tanácsadók működését, szerveződését, filozófiáját és történeténetét.

13. A Nevelési Tanácsadók története

Horányi Annabella és Kósáné Ormai Vera nyomán.

A kezdetek (1906-1945)

A gyermeklélektani tanácsadás kezdetei a múlt század elejére nyúlnak vissza, amikor az 1906-ban ezt a nevet felvett, az azelőtt a Laufenauer Elmeklinikán működő első kísérleti laboratórium, a „Gyógypedagógiai Magyar Királyi Laboratórium" a „normálistól eltérő" és a „normális" értelmi és erkölcsi fejlődés kérdéseit kutatta és pszichológiai vizsgáló eljárások vizsgálatával foglalkozott. Az írás-, olvasás- és számolási képesség illetve a figyelem vizsgálata történt. A laboratórium megalapítása Ranschburg Pál nevéhez fűződik.

1904-ben Ranschburg Pál javaslatára megalakult az „Ideges gyermekek alsó és középfokú állami intézete".

A Laboratórium 1946-ban két önálló tanszékre tagozódott: a lélektani tanszéket Illyés Gyuláné Kozmutza Flóra vezette, az intézet vezetője Bárczi Gusztáv volt.

1929-ben Schnell János a Gyógypedagógiai Pszichológiai Laboratórium keretében megszervezte az Állami Gyógypedagógiai Nevelési és Pályaválasztási Tanácsadó Állomást. Itt a következő önálló osztályok működtek:

- orvosi
- gyermekorvosi
- pszichológiai
- pályaválasztási
- pszichoterápiás
- beszédterápiás

Az intézethez az anyák számára létesített tanácsadó is tartozott.

Az intézmény oktatási támogatással létesült.

1934-ben a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium a Gyógypedagógiai Nevelési és Pályaválasztási Tanácsadót átszervezte, kivette a gyógypedagógia területéről és megalapította a közoktatásügybe illeszkedő Magyar Királyi Gyermeklélektani Intézetet, Schnell János vezetésével. A Gyermeklélektani Intézetben egészséges és pszichopátiás

gyermekek ellátására Nevelési és Pályaválasztási Tanácsadó működött.

A Gyermeklélektani Intézet Nevelési és Pályaválasztási tanácsadójában a tanácsadás a szegény sorú szülők és gyermekeik számára ingyenes. Az intézethez tanácsért fordulhatott minden iskola vagy szegény sorsú szülő. A következő problémákban segítettek:

- tanulási nehézségek (iskolaérettség, iskolaváltoztatás)
- pályaválasztás
- fejlődési zavarok
- beszéd és mozgászavarok
- magatartási rendellenességek
- erkölcsi hibák (hazudozás, lopás csavargás. Ma úgy mondanánk: disszociális fejlődés)

Az intézet orvosi és pszichológiai vizsgálatokat végzett, tanácsot adott a szülőknek, az iskolának, az árvaszéknek. Orvosi, pszichológiai terápiát biztosított.

Felépítése a következő volt:

- diagnosztikai osztály
- terápiai osztály: tanácsadás, orvosi, lelki és tanulási terápia, beszéd és mozgásterápia
- szociális gondozó osztály (az iskolanővérek intézményével együttműködve)
- Szülők Iskolája

láthatjuk, hogy a nevelési tanácsadó mai tevékenységei már akkor mind megjelennek!

Az intézet egyetlenként működött az országban és tömegével keresték fel a szülők, tanárok, tanítók, iskolaorvosok és növendékek. Segítségét igénybe vette továbbá a nemzetközi Gyermekmentő Szövetség, a Gyermekbíróság, az Államrendőrség Életvédelmi Osztálya, a Pedagógiai Szeminárium, az Állami Gyermekmenhely, az Egyetemi Idegklinika, az Aponyi Poliklinika és az Egyetemi Gyermekklinika.

Az intézet munkatársai széleskörű publikációs tevékenységet is folytattak. Néhány név

közülük: Molnár Imre, Dénes Magda, Barcza Erica, Hajós Elemér, Szilárd Béláné, Kovács Ilona, S. Loránd Blanka, Mérei Ferenc, Gleimann Anna, Hirsch Margit.

A harmincas évek táján elkezdtek megjelenni a nevelési tanácsadók

- 1928-ban a Gyermekvédő Liga keretében
- 1931-ben a Charité Poliklinikán és az Aponyi Poliklinikán György Júlia vezetése alatt
- 1938-ban a budapesti Orvostudományi Egyetem Gyermekklinikáján Gegesi Kiss Pál kezdeményezésére Liebermann Lucy irányításával
- az Országos Patronázs Egyesület keretében György Júlia vezet nevelési tanácsadót 1940-1944 között
- az Individuálpszichológiai Egyesület és a Magyarországi Pszichoanalítikus Egyesület is tartott fenn nevelési tanácsadókat

A tanácsadók munkája nyomán egyre inkább megfogalmazódott a pedagógusok pszichológiai ismereteinek fejlesztése iránti igény is.

1936-ban Schnell János sürgeti az ún. „fegyelmező osztályok" helyesebb elnevezéssel történő felállítását az ideges és nehezen nevelhető gyerekek számára. Azt hangoztatja, hogy „mentálhygieniai, pszichopatologiai és gyógypedagógiai ismeretekre a normál pedagógusnak is szüksége van, mert csak így képes a mindinkább fokozódó iskolai mentálhygiéniai követelményeknek megfelelni". Véleménye szerint minden középiskolában legalább egy vagy két tanár volna kiképzendő ilyen ismeretek vonatkozásában is.

1912-ben kezdeményezi a közoktatás a Lélektani és Pedagógiai Laboratórium létrehozását a Fővárosi Pedagógiai Szeminárium keretében. Munkatársak: Nagy László, Révész Géza, Révész Emil, Bárczi Gusztáv, Bálint Antal). A Laboratóriumban gyermek-és nevelés-lélektani irányultságú munka folyik, így méltán tekinthető a nevelési tanácsadás és az iskolapszichológia előzményének. Vizsgálatai a tudományos kutatás és a gyakorlati élet szolgálatában álltak.

1941-ben alakult meg a Székesfővárosi Pályaválasztási Tanácsadó és Képességvizsgáló

intézet, ezt

1945-ben Fővárosi Lélektani Intézetté szervezték át, igazgatója Mérei Ferenc lett.

Fellendülés és hanyatlás (1945-1957)

1945-1947 között megkezdődött a Gyermeklélektani állomások országos hálózatának kiépítése. Az állomásokon jelentős mennyiségű és minőségű lélektani munka folyt. Az egyes állomásokon a következő osztályok működtek:

- kutató, tudományos osztály
- diagnosztikai és nevelési tanácsadó osztály
- iskolai és pályaválasztási osztály
- tudomány-népszerűsítési osztály
- orvospszichológiai és terápiás osztály
- szervező és továbbképző osztály
- gyermekfoglalkoztató osztály
- technikai (tanszer) osztály

A társadalmi szervezetek is megkezdték a nevelési tanácsadó szervezését, több budapesti kerületben létrejön nevelési tanácsadó.

Tovább működik a Fővárosi Lélektani Intézet, Fővárosi Gyermek és Gyermek- és Neveléslélektani Intézet néven. Lélektani vizsgálatokat végez, útmutatást ad az iskolai nevelés számára, továbbképzi a kezdő pszichológusokat, tanfolyamokat, szemináriumot szervez a pedagógusok részére, tanácsadó tevékenységet folytat.

1949-ben megszüntetik a Gyermeklélektani Állomásokat, A Gyermeklélektani Intézet átáll a szovjet pszichológia módszereire.

Az Intézet őrzi függetlenségét, pedig többször be akarják olvasztani,

1955-ben a Magyar Tudományos Akadémia felügyelete alá kerül. Fő feladata a kutatás, de 1964-ig ambuláns munkát is folytat a tanulási, magatartási és beilleszkedési zavarral küzdő gyermekek számára.

Az **ötvenes évek végén** a gyermekpszichológiai ellátás biztosítására megszervezik a fővárosi gyermekideggondozó hálózatot, öt központ látja el a főváros gyermekeit.

A nevelési tanácsadók szerveződése és elterjedése (1957-1972)

1957-ben a Fővárosi Tanács ifjúságfelügyelői hálózatot hoz létre a védelemre szoruló gyermekek családi és egyéb környezetének nevelési úton való megerősítésére, a családban nem nevelhető gyerekek ügyében hozandó intézkedések előkészítésére és az iskolák gyermekvédelmi tevékenységének előmozdítására (iskola, család, gyámhatóság).

Az ifjúsági felügyelők, nyilván felismerve kompetencia-korlátaikat és a gyermekek problémájának hátterét, kezdeményezik a kerületi nevelési tanácsadók létrehozását.

A Hazafias Népfront helyiségeiben heti 2-4 órában pszichológiai rendelés folyik, olyan nevekkel mint Popper Péter, Paneth Gábor, Gerő Zsuzsa.

Az I. sz. Gyermekklinikán továbbra is folyt gyermeklélektani munka, Liebermann Lucy vezetésével az ifjúsági felügyelők is elsajátították a gyermekközpontú szemléletet.

1960 elején már 11 fővárosi kerületben működik nevelési tanácsadó.

1963-ban a Fővárosi Tanács Oktatási Osztálya felkéri az I. sz. Gyermekklinika Nevelési Tanácsadójának munkatársait, mérjék fel a működő nevelési tanácsadók személyi és tárgyi feltételeit. A felmérés eredményeiről készült jelentés nyomán megkezdődnek az erőfeszítések a nevelési tanácsadók legális, „valódi” intézménnyé szervezése érdekében.

1967-ben, Budapesten először, a XV. kerületi Nevelési Tanácsadó 30 000 forint költségvetési alapot kap dolgozóinak tiszteletdíjára.

Az ifjúsági felügyelők munkájának új, 1967-es szabályozása nevesített feladatként írja elő az ifjúsági felügyelők számára, hogy a nevelési tanácsadó tanácsainak betartását közvetlenül ellenőrizniük kell.

1967-ben a fővárosi gyermek- és ifjúságvédelmi munkaértekezleten a Fővárosi Tanács oktatási főosztálya megállapította, hogy a nevelési tanácsadók munkája nélkülözhetetlen a preventív gyermek- és ifjúságvédelmi feladatok végzésében.

1968 januárjától a Fővárosi Tanács VB elnökhelyettese utasításban szabályozta a nevelési tanácsadók működését: valamennyi kerületben engedélyezte nevelési tanácsadó létesítését.

1968 a budapesti Nevelési Tanácsadók megalakulásának éve.

Az I. sz. Gyermekklinikai nevelési tanácsadójának munkatársa, Popper Péter vezetésével **szakmai útmutató** készül, amelyben megfogalmazzák a nevelési tanácsadás máig is érvényes módszertani alapelveit, melyek a következők:

- **teammunka**
- **a diagnosztika és a terápia egysége**
- **a pedagógiai és a pszichológiai munka együttessége, metodikája**

Ugyanebben az évben rögtön fővárosi rendelet születik arról is, hogy a nevelési tanácsadás bekapcsolódik az iskolaérettségi vizsgálatokba: az addigi orvosi vizsgálatot pszicho-pedagógiai vizsgálattal kell kiegészíteni.

1970-ben Budapesten az oktatási és az egészségügyi osztály közös rendeletben írja elő a komplex (orvosi és pszichológiai) beiskolázási vizsgálatot. Az iskolaéretlennek minősülő gyermekek ún. korrekciós első osztályban kezdik az iskolát. Itt kisebb gyereklétszámmal, speciális módszerrel tanulnak a gyerekek. A vizsgálatokhoz fővárosi szakmai útmutató készült.

A fővárosi gyermek- és ifjúságvédelmi munkaértekezlet **1970.** február 6-án ajánlja a kerületi végrehajtó bizottságok vezetőinek, hogy a kerületi igényeknek megfelelően mérjék fel a nevelési tanácsadók ellátottságát és ennek alapján döntsenek a fejlesztésről: a rendelési idő felemeléséről, a tiszteletdíjasok számának növeléséről illetve a fejlesztés bármilyen módjáról. Valamint felkérte a Fővárosi Tanács VB oktatási főosztályát, hogy szorgalmazza a kerületi oktatási osztályoknál főállású pszichológus állás megszervezését és biztosítsa az ehhez szükséges költségvetési összeget. A szakmai irányítással

Horányi Györgynét bízták meg, aki a Fővárosi Pedagógiai Intézet szaktanácsadójaként mindenki Annabellájaként a 60-as évek végétől **1993-ig** segítette mérhetetlen türelemmel, szakértelemmel, szeretettel és odaadással a fővárosi nevelési tanácsadók

munkáját.

1969-ben a Fővárosi Tanács VB oktatási főosztálya kiadta rendeletét a főállású pszichológus statusok létesítéséről , a nevelési tanácsadók munkája iránti társadalmi igény növekedésével pedig az elkövetkező években sorra létesültek további pszichológus és gyógypedagógus álláshelyek. A tanácsadók önálló intézménnyé váltak, önálló helyiséget kaptak, vezetőjük a kerületi igazgatói testület tagja lett.

A nevelési tanácsadó hálózat megerősödése és fejlődése (1972-1989)

1972-ben a Fővárosi Tanács művelődésügyi főosztálya újabb Útmutató-t ad ki, amiben egységesen szabályozza a nevelési tanácsadók feladatait, tevékenységének jellegét és munkamódszereit. A vezetői megbízást pszichológus végzettséghez és pedagógiai vagy klinikai gyakorlathoz köti.

Az útmutatóban egyértelműen megfogalmazódik a tanácsadókban végzett gondozási munka hármas tagolása:

- pszichológiai gondozás, pszichoterápia
- pedagógiai gondozás
- családgondozás.

A gyermekkel való közvetlen foglalkozáson kívül a tanácsadók feladatául szabja a korrekciós osztályokban folyó pedagógiai munka segítését és a nevelők körében végzett ismeretterjesztést is.

A tanácsadókban folyó munka mindig a közvetlen esetmunkán alapulva fejlődött, alakult. A nevelési tanácsadók munkatársai saját idejük és költségük terhére is rendszeres továbbképzéseken vettek részt a nagy hírű Faludi utcai gyermekpszichológiai rendelőben, a team üléseken pedig sokszor estébe nyúlóan alakították, tökéletesítették saját belső munkamódszereiket.

Ezeknek a gyermekközpontú innovációknak és team-munkának köszönhetően fejlődött ki és szökkent szárba, lépett önálló pályára a **családgondozás és a fejlesztőpedagógia.** Mindkét diszciplínának **a nevelési tanácsadók rakták le az alapját.**

1972-ben megszűnt az ifjúságvédelmi felügyelői munkakör, a pedagógus végzettségű, gyermekvédelmi gyakorlattal rendelkező munkatársak családgondozóként a nevelési tanácsadóhoz kerültek.

1972 körül megkezdődött a nevelési tanácsadók országos hálózattá szervezése. A 148/1972. sz. Művelődésügyi Minisztériumi rendelet kimondta, hogy „...a fővárosi, megyei és megyei városi tanácsok ...nevelési tanácsadót hozhatnak létre". Elsősorban a megyeközpontokban alakultak nevelési tanácsadók: Veszprémben, Debrecenben, Pécsett, Szolnokon, Szegeden, Miskolcon, Kaposvárott, Zalaegerszegen, Győrben. Vidéken akkor még kevés volt a pszichológus, így a vezetés vonatkozásában engedményt tettek.

1978-1984-ig működött a Művelődésügyi Minisztérium szervezésében a Nevelési Tanácsadók Országos Munkaközössége, ami elsősorban a vidéki tanácsadók szakmai segítését és szakmai érdekképviseletét igyekezett biztosítani. Munkájuk során vidéki látogatásokat tettek, tapasztalatot cseréltek, szakanyagokat készítettek, továbbképzéseket szerveztek, fellendítették a vidéki tanácsadók fejlődését.

1983-ban sajnos vidéken sok helyen átszervezték a nevelési tanácsadókat, összevonták őket a pedagógiai intézetekkel, a megyékből a városokba vagy járásokba helyezték őket.

1986-87-től kezdve a Fővárosi Pedagógiai Intézet a Magyar Pszichológiai Társasággal együttműködve heti konzultációs lehetőséget biztosított a nevelési tanácsadók munkatársai részére. A Fővárosi Pedagógiai Intézetben a nevelési tanácsadóknak saját szaktanácsadója volt.

1987. szeptemberében a Művelődési Minisztérium 20/1987. sz. rendeletében újraszabályozta a nevelési tanácsadók működését. Gyermekvédelmi intézményből oktatási intézménnyé váltak, elsődleges feladatuk az óvodák, iskolák munkájának segítése azoknak a gyermekeknek a vizsgálatával és terápiájával, akik tanulási, beilleszkedési nehézségekkel, személyiségzavarral küzdenek. Új feladatként jelent meg a tehetséggondozás. A tanácsadó vezetését ismét pszichológus végzettséghez köti, ez előrelépés, a szakmai munkához minden korábbinál jobb feltételek jöttek létre. Ehhez képest egy villámcsapás-szerű akció keretében

1987. decemberében a családsegítő központok kiépülésével egyidejűleg a Minisztertanács határozata váratlan hirtelenséggel úgy rendelkezik, hogy meg kell szüntetni a háttérintézménynek minősített nevelési tanácsadókat. A határozat (1061/1987) nélkülözött mindenfajta szakmai előkészítést, a szakterület képviselőinek bevonását. A közvélemény és a szakma egyöntetű felháborodással és aggodalommal fogadta a hírt, a napi sajtóban, a rádióban, MTV-ben a határozat felülvizsgálatát és visszavonását követelték. A Magyar Pszichológiai Társaság Klinikus Gyermekpszichológus Szekciója, Neveléslélektani Szekciója, az MTA Pszichológiai Bizottsága egyként foglalt állást a nevelési tanácsadó hálózat megőrzése mellett.

A tanácsadók megmaradtak.

1990-ben országszerte 134 nevelési tanácsadó működött.

A rendszerváltás hatása (1989-1998)

Horányiné és Kósáné Ormai Vera szerint a rendszerváltást követően a nevelési tanácsadók nagy meglepetésükre -ugyanis arra számítottak, hogy a szabadabb légkörben nagyobb bizalom fordul a pszichológia felé, munkájuk könnyebbé válik- azt tapasztalták, hogy bizalom helyett gyanakvás érződik irányukban, azért, mert az elmúlt rendszer központi irányítással hozta létre őket. Ismét félő volt, hogy megszüntetik őket és sajnos továbbélt az a gyakorlat, hogy a jogalkotó nem kérdezte meg időben a szakma véleményét.

Sajnos ma is elhangzik különféle fórumokon, informális keretek között, hogy a nevelési tanácsadókban nincs kellő szakértelem, hogy nem tudnak diagnosztizálni stb. Ezek alaptalan vélemények, minden szakmában vannak színvonalasabb és kevésbé színvonalas képviselők. Már ismertettem, hogy a nevelési tanácsadóban mára a jogszabályi előírások szerint is a legmagasabban kvalifikált szakemberek dolgoznak, a képzések és a tudomány fejlődésével pedig a fiatal generáció tudása és szakértelme minden eddiginél biztatóbb. A tanácsadók szakmai háttérbázisát azonban megszüntették és ez nehezíti a valódi hálózat-szerű működést. Mára megszűnt az 1978-1984-ig működött Országos Munkaközösség, megszűnt a Fővárosi Pedagógiai Intézetben a nevelési

tanácsadók szaktanácsadói statusa, egyetlen összefogó erő Budapesten a spontán, saját motivációból megalakult Fővárosi Vezetői munkaközösség illetve országos szinten a társadalmi szervezetként működő Nevelési Tanácsadók Egyesülete. Mindkét formáció teljességgel civil módon, anyagi és egyéb ellenszolgáltatás nélkül a mindennapi munka mellett végzi munkáját. Rajtuk kívül regionális egyesületek is alakultak.

1991-ben megalakul a Fővárosi Nevelési Tanácsadók Érdekvédelmi Egyesülete, később ebből lett az országos egyesület.

1993-ban a Közoktatási törvény megalkotta a „pedagógiai szakszolgálat" kifejezést az iskolai és óvodai oktatási és nevelési munkát kiegészítő, segítő munkát végző szakmák összefoglaló megnevezésére. Ez a fogalom ma is érvényben van. Az 1993-as törvényt szakmailag nagy előrelépésnek értékeljük, hiszen minden addiginál nagyobb figyelmet fordított a gyermek egyéni adottságainak, szükségletének figyelembevételére, az esélyegyenlőség megjelenítésére.

A nevelési tanácsadók feladatát így határozta meg: „a nevelési tanácsadás feladata a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek problémáinak feltárása, ennek alapján szakvélemény készítése, a gyermek rehabilitációs célú foglalkoztatása a pedagógus és a szülő bevonásával, továbbá az óvoda megkeresésére szakvélemény készítése az iskolakezdéshez, ha a gyermek egyéni adottsága, fejlettsége azt szükségessé teszi."

A törvényben a nevelési tanácsadók vonatkozásában megjelenik a különféle többcélú intézményekbe történő bevitel lehetősége, ami a gyakorlatra is hatással van: különféle kombinációjú összevont intézményformák kezdenek létrejönni. Ezekben a szakmai-szervezeti önállóság még nem sérül, így a nevelési tanácsadók továbbélése biztosított. Talán éppen azért is, mert erős és valós társadalmi igényt elégítenek ki adekvát módon. Kiemelendő, hogy a családsegítőkkel történt összevonásokat -amiket a szakma élesen ellenzett- a gyakorlati tapasztalatok tükrében sorra visszaalakították!

Megjelenik a létszámba történő kettős beszámítás lehetősége (így a kisebb osztálylétszám nagyobb lehetőséget biztosít a pedagógusnak, hogy személyes figyelmet, személyre szabott bánásmódot biztosítson a tanulási, magatartási és beilleszkedési zavarral küzdő gyermekek számára).

A törvény meghatározta a különleges gondozásra jogosult gyermekek körét, „fogyatékos” értelmi, beszéd-, mozgás-, érzékszervi fogyatékosok- és „más fogyatékos”kategóriába sorolva őket. Utóbbiba sorolta az autista, hiperaktív, mutista, diszlexiás stb. gyerekeket is, a pszichológusi szakma tiltakozott, ezek a gyermekek nem fogyatékosak (se nem „valódi” se nem „más” fogyatékosak)! A fogyatékos gyermekek adekvát ellátása elsődlegesen a gyógypedagógia feladata, de már a magatartászavarosoké nem. De ami még fontosabb: a megfogalmazás, a fogyatékossá minősítés stigmatizál (képzeljük el azt a szülőt, akinek diszlexiás vagy hiperaktív gyermeke azt a szakvéleményt kaphatta, hogy diszlexia vagy hieraktivitás miatt más fogyatékos, sajátos nevelési igényű).

A nevelési tanácsadók ezért a „más fogyatékos” kifejezés használatát mellőzték a szakvéleményekben.

1994-ben megjelenik a 14/1994 (VI.24.) MKM r. a képzési kötelezettségről és a pedagógiai szakszolgálatokról, ezt 1998-ban módosították, ez a változat ma is hatályos (módosítása minden pillanatban várható – a Nevelési Tanácsadók Egyesülete többször is ígéretet kapott, hogy a módosítással kapcsolatban egyeztetés keretében fejtheti ki álláspontját.)

A rendelet stabilizálja a nevelési tanácsadók szakmai működési feltételeit: előírja a szükséges szakember állományt, felsorolja a kötelező eszköz- és helyiségigényt.

A közoktatási törvényből idővel kikerül a teljesen helytelen „más fogyatékos” kifejezés, helyét előbb a „pszichés fejlődés zavara miatt a nevelési, tanulási folyamatban tartósan és súlyosan akadályozott (pl. dyslexia, dysgraphia, dyscalculia, mutizmus, kóros hiperkinetikus vagy kóros aktivitászavar)” ugyancsak kevéssé szerencsés kifejezése, majd 2007. nyarától a „megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenessége” fogalom vette át, utóbbi már szakmai (pszichodiagnosztikai) szempontból nézve az eddigi legjobb megfogalmazásnak tartható. Később kerül elemzésre az 1993-as Közoktatási törvénynek az utóbbi módosításig megfigyelhető azon tendenciája, hogy a súlyosabbnak nevezhető tanulási és magatartási zavarokat (l. hiperaktivitás, diszlexia), amelyek a betegségek nemzetközi osztályozása és más nemzetközileg is elfogadott diagnosztikai rendszerek szerint kategorizálhatók, a gyógypedagógia hatáskörébe utalja: bizonyos esetekben helyesen,

máskor azonban nem egészen helyesen, ezzel a gyermek számára nem adekvát gondozást írva elő (pl. hiperaktív gyereknek nem gyógypedagógiai foglalkozásra, hanem szülővezetésre, pszichoterápiára (viselkedésterápia) van elsődlegesen szüksége – de a diszlexiás gyerek is gyakran szorul pszichológusi ellátásra is).

Az ominózus Kt. 121§ 29.b. pont megfogalmazásának gondolati íve tehát az egymást követő törvénymódosítások tükrében: „más fogyatékos"- „a pszichés fejlődés zavara miatt a nevelési, tanulási folyamatban tartósan és súlyosan akadályozott (pl. dyslexia, dysgraphia, dyscalculia, mutizmus, kóros hiperkinetikus vagy kóros aktivitászavar)" - „a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenessége". Logikusan vélelmezhető (mivel a többi pont nevét nem változtatja), hogy a törvényalkotó a különböző megfogalmazások alatt ugyanazt a gyerekpopulációt érti és a mostani változás azt jelenti, hogy a „mindenkori" 121§. 29.b. alá tartozó gyerekek kerülnek a nevelési tanácsadóhoz.

A jelen (1998-)

2004-ben megszüntetik a Fővárosi Pedagógiai Intézet szaktanácsadói posztját. A fővárosi nevelési tanácsadók tiltakozó levelet írnak, eredményt azonban nem érnek el.

2005-ben a Fővárosi Nevelési Tanácsadók Érdekvédelmi Egyesülete átalakul a Nevelési Tanácsadók immár országos egyesületévé, 2006-tól az Egyesület új alapszabályt fogad el, amely a vidék és Budapest egyenlő képviseletét biztosítja a vezetőségben.

2006. júniusában bombaként robban a hír: a az új kormány Minisztériumának honlapján teljes váratlansággal megjelenik a „Tudást Mindenkinek! Cselekvési Terv 2006-2010 című program, melynek bevezetőjében, „Amit örököltünk" címen kifejtésre kerül, hogy a 15 éves magyar diákok közel fele nem érti jól az olvasott szöveget vagyis önálló tanulásra képtelen, hogy Magyarország nem biztosít egyenlő esélyeket a gyermekeknek hogy olvasás-szövegértésben a fejlettebb országok rangsorában az utolsó harmad elején, a matematika alkalmazásában a mezőny közepén vagyunk.

Mindezek után a „Szerkezeti-intézményi reform". c. fejezet 60. pontjában kijelenti, hogy a nevelési tanácsadó mint önálló intézmény megszűnne. A szakvélemény készítési joga átkerül a szakértői és rehabilitációs bizottságokhoz, a gyermeksegítő (ilyen nincsen),

családsegítő (a családsegítő intézmények végzik, nem a nevelési tanácsadó.) feladata átkerülne a gyermekjóléti szolgálathoz.

Az „Esélyegyenlőség” c. fejezet 43. pontja pedig azt tervezi, hogy „megteremtjük annak a feltételeit, hogy mind intézményeiben, mind a közreműködők továbbképzésével, a diagnosztikai módszerek fejlesztésével megújuljon a nevelési tanácsadás, a pályaorientációs, pályatanácsadási szolgáltatások rendszere, a logopédiai ellátás, a gyógytestnevelés, az iskolapszichológusi tevékenység. Támogatni kívánjuk az innovációs célú intézményi hálózatok kialakítását és működését.”

Tehát meg kívánta szüntetni azt az intézményt, amely világéletében az esélyegyenlőséget szolgálta, amely mindig is oroszlánrészt vállalt a tanulási, magatartási és beilleszkedési nehézségek korrekciójában, amely bölcsője volt a korszerű fejlesztőpedagógia és családgondozás kialakulásának és amely a gyermekpopuláció 15-20%-át kitevő tanulási, magatartási és beilleszkedési nehézséggel küzdő gyermekek mindegyike számára egyformán hozzáférhető szakszerű és komplex ellátásával segíti a szinte válsághelyzetben lévő közoktatást!

A megszüntetési tervek ellen azonnal tiltakozott a szakma, a társadalom és a civil szervezetek.

Levélben kereste meg a Minisztériumot a Magyar Pszichológiai Társaság, a Nevelési Tanácsadók Egyesülete, Prof. Dr. Bagdy Emőke, a POZITÍV Országos Szakmai Egyesület a nehezen nevelhető gyermekek megsegítésére, többen, köztük országgyűlési képviselő jelezték aggályukat, több ezer tiltakozó szülői aláírás gyűlt össze percek alatt. Az Országos Köznevelési Tanács hangsúlyozta a nevelési tanácsadók rendkívüli fontosságát és levélben kérte Hiller István miniszter urat, járjon el annak érdekében, hogy az Államreform Bizottság közoktatást érintő átszervezési terveivel az OKNT még a döntés-előkészítés fázisában megismerkedhessen. A szakemberek felhívták a figyelmet, hogy a nevelési tanácsadókat *mint független* intézményeket inkább erősíteni és fejleszteni kellene. A Pszichológiai Társaság azt is kiemelte, hogy az iskolapszichológusi hálózatot is a nevelési tanácsadók hátterén lehet igazán hatékonyan megszervezni és működtetni.

Mivel a „Cselekvési terv” megszövegezése arra utalt, hogy szerzőjének nincsenek pontos ismeretei a nevelési tanácsadók működéséről, a szakmai szervezetek felelősségüknek

érezték, hogy tájékoztassák a Minisztert a nevelési tanácsadók valós és jelentős társadalmi igényeket kielégítő működési módjáról és feltételeiről. A civil szervezet pedig nem csak hogy a nevelési tanácsadók megőrzésére szólította fel őt, hanem a nevelési tanácsadók bővítését kérte, kiemelve, hogy a nevelési tanácsadó az egyetlen, a szülők számára ellenszolgáltatás nélkül igénybe vehető ellátási forma gyermekeik terápiája és fejlesztése érdekében. Arra is rámutatott, hogy kutatási adatok mutatják, hogy a börtönviselt fiatalok 85%-ánál mutattak ki olyan tanulási és magatartási zavarokat, amelyekre nem kaptak időben megfelelő terápiát.

Azt is részletesen bemutattuk, miért nem jó megoldás, hogy a nevelési tanácsadó szakvélemény készítési jogosultsága a szakértői bizottságokhoz kerüljön. Egyrészt kapacitással egyáltalán nem bírnák, hiszen így is több hónapos várólistával dolgoznak, másrészt a gyerekre aránytalan teher hárulna: mivel sokkal kevesebb szakértői bizottság van, mint nevelési tanácsadó, a gyerekeknek rengeteget kellene utaznia. A komplex, reális képet adó vizsgálat hosszú, több tesztet kell felvenni, ez egy ülésben kimerítő, egyáltalán nem biztos, hogy reális képet ad. A gyerek idegen helyen van, ez befolyásolhatja teljesítményét. A nevelési tanácsadó helyismerettel rendelkezik, közvetlenül ismeri a szülőt, a pedagógust, folyamatdiagnosztikát tud végezni.

Zárójelben kívánom megjegyezni a 43. ponttal kapcsolatban, hogy a nevelési tanácsadóban dolgozó kollégák kötelező jelleggel folyamatos továbbképzésben vesznek részt, szakvizsgáznak, a klinikus szakpszichológusok plusz továbbképzésekre járnak az orvosokhoz hasonlóan, olyan nagy szükség tehát a közreműködők továbbképzésére nincsen: amilyen szakirányú továbbképzés létezik ma Magyarországon, azt elvégzik. Inkább lenne szükség a szaktanácsadói status sőt inkább munkacsoport visszaállítására, megalakítására. A diagnosztikai módszereket illetően pedig: azokat a teszteket, vizsgálóeljárásokat tudjuk használni, amik hozzáférhetők ma Magyarországon. Jó lenne, ha lenne mód ezek fejlesztésére, de ehhez nem szükséges a nevelési tanácsadókat megszüntetni! Sőt, a nevelési tanácsadók szakemberei szívesen segítenek a tesztfelvételekben, értékelésekben. Hatalmas adatmennyiség gyűjthető össze ilyen módon.

A Minisztérium az Egyesületnek küldött júniusi válaszában még arról ír, hogy a nevelési tanácsadás mint feladat kiemelt szerepet kap, intézményi vonatkozásban pedig a

rugalmas feladatellátás, racionalizálás és hatékony működés szempontjaira hivatkozik. Júliusban már azt írja, hogy a végszavazás előtt álló törvény a nevelési tanácsadók tevékenységi körét nem módosítja, hanem a feladat ellátásának szervezését érinti annyiban, hogy bevezeti az Egységes Pedagógiai Szakszolgálatot is.

Hiller István miniszter az Egyesület vezetőségi tagját személyesen nyugtatja meg, hogy nem áll szándékában a nevelési tanácsadók megszüntetése, a feladatot kiemelten fontosnak tartja.

2006. november-decemberében a Minisztérium és később az MSZP Frakció Oktatási Bizottsága egyeztetéseket kezdeményez azzal a törvénymódosítással kapcsolatban, amely 2006. decemberében jelenik meg a Költségvetési törvényben és amely szerint a diszlexiás, diszgráfiás, súlyos magatartászavaros gyerekek gondozása kikerül a sajátos nevelési igényű gyermekek és így a szakértői bizottságok köréből és a nevelési tanácsadó látja el őket. Az Egyesület azt az álláspontot képviseli, hogy szakember-állománya és országos kiépültsége révén a feladat ellátására alkalmas, a gyermekek számára a változás kedvező, mert kevesebbet kell utazniuk a szakvéleményezéshez (nevelési tanácsadó sokkal több van az országban, mint szakértői bizottság, a szakemberek pedig ugyanazok, csak a diagnosztikain kívül terápiás képzettségük és gyakorlatuk is van), ugyanakkor szót emel azért, hogy az SNI normatívát ne veszítsék el a gyerekek, az őket ellátó intézményekhez jusson ebből. Arra is felhívja a figyelmet, hogy azoknál a súlyos állapotú gyerekeknél, akiknél nem mellőzhető a külön iskolában történő oktatás, legyen erre mód a továbbiakban is valamint hogy a nevelési tanácsadók meglévő szakember-kapacitása nem biztos, hogy elegendő a feladatbővülés megfelelő ellátásához. A törvénymódosítás ebben a formában nem valósult meg, lényege azonban a nyári törvénymódosítás során vélhetően mégis bekerült a törvénybe (a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenességével küzdő gyerekek kerülnek a nevelési tanácsadóhoz).

2007. elején a Minisztérium a sajátos nevelési igény definiálásával kapcsolatos egyeztetésekre is meghívta Egyesületünket és kikérte álláspontunkat néhány további tervezett változással -családsegítőhöz való szervezeti közelítés, kötelező órák eltörlése- kapcsolatban. Ezekkel kapcsolatban részletesen indokolva írásban is kifejtettük szakmai álláspontunkat: a családsegítő és a nevelési tanácsadó profilja ma már igen távol áll

egymástól, más az ügyfélkörük, más a szakember-állományuk, más a filozófiájuk és tevékenységük. Összevonás, fuzionáltatás, egységes intézménybe szervezés diszfunkcionális működést eredményezne. Amennyiben a reformtörekvések értelmében ragaszkodnak az intézményi változásokhoz, a nevelési tanácsadók a leghatározottabban kérik szakmai-szervezeti önállóságuk, függetlenségük megmaradását.

Azt is kértük, hogy a 14/1994 módosítása során a törvényalkotó találja meg annak módját, hogy a nevelési tanácsadó mint önálló szakmai-szervezeti egység az Egységes Pedagógiai Szakszolgálatban is továbbélhessen, biztosítva ezzel a nevelési tanácsadó által készített szakvélemények és az általa nyújtott gondozás szakmai hátterét. Ennél a pontnál érzékeltük a legmerevebb elzárkózást, egyéb kérdésekben felfedezni véljük szakmai javaslataink, szempontjaink figyelembevételét.

A kötelező órák megtartásához ragaszkodtunk, bemutattuk, miért van rájuk szükség a szakellátás megfelelő szintű biztosítása érdekében.

2007. februárjában a tervezett változásokkal kapcsolatban Arató Gergely államtitkár fogadta a Nevelési Tanácsadók Egyesületét, meghallgatta és kikérte véleményünket.

2007. júliusában megszületett a Közoktatási törvény módosítása, benne a nevelési tanácsadók (tanácsadás) feladatkörének bővítésével, szakszerű átfogalmazásával. A nevelési tanácsadók feladatköre ismét kibővült a tehetséggondozással, megjelent a szakvélemények betartatásával kapcsolatos ellenőrző szerep, hangsúlyosabbá vált a pedagógusok segítésének feladata, különös tekintettel a sajátos nevelési igényű gyermekek nem organikus csoportjára, ellátható feladatként megjelent az iskolapszichológusi feladat ellátásának lehetősége, hozzánk kerültek a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenességében szenvedő gyerekek (? - a kérdőjellel kapcsolatban l. 11. fejezet), világosabban különvált egymástól a gyógypedagógiai gondozás és a nevelési tanácsadó által nyújtott komplex pszichológiai, fejlesztőpedagógia és gyógypedagógiai munka. A 11. fejezetben próbáltam bemutatni, mely törvényi helyeken billen ez meg illetve okoz a jogalkalmazónak nehézséget a rendszer pontos megértése és átlátása.

Jelenleg tehát várjuk a 14/1994 mórosítását és abban bízunk, hogy most is elmondhatjuk majd, amivel Horányiné és Kósáné Ormai Vera zárta történeti áttekintését

az 1993-as évnél:

„A nevelési tanácsadók megszüntetésére és átszervezésére irányuló minden próbálkozás ellenére a hálózat működik, a munkatársak szakmai felkészültsége magas színvonalú, a lakosság és a nevelési intézmények egyaránt számítanak tevékenységére. Igénybevétele mindenki számára ingyenes, így valamennyi társadalmi réteg számára elérhető. A nevelési tanácsadás... fejlődése -reményeink szerint- töretlen lesz az elkövetkező évezredben" (p. 40.)

Reméljük, hogy az intézményi reformok és átalakítások nem veszik el a nevelési tanácsadók szakmai-szervezeti egységét és függetlenségét, hogy az Egységes Pedagógia Szakszolgálat esetében a törvényalkotó a 14/1994-ben ennek meg fogja találni a módját és hogy nem fog az azóta a Minisztérium honlapjáról eltűnt Cselekvési terv 60. pontja (a nevelési tanácsadók megszüntetése) az intézményrendszer átalakításán keresztül visszalopakodni.

14. A Nevelési Tanácsadók szakmai munkája belülről

Az eddigiekben azt hangsúlyoztam, hogy a nevelési tanácsadóban a tanulási, magatartási és beilleszkedési problémákkal küzdő gyermekek vizsgálata, gondozása, terápiája miért igényli pszichológus és gyógypedagógus/fejlesztőpedagógus együttes munkáját.

Az alábbiakban szeretném egy kicsit körülírni és megvilágítani, miért olyan fontos a team munka és a szakmai-szervezeti önállóság, függetlenség. Nem hatalmi mámorban szenvedünk, hanem munkánk jellege követeli, hogy az iskoláktól-óvodáktól és egyéb intézményektől *függetlenek* legyünk, hogy önálló és semleges szakmai entitásként végezhessük segítő, közvetítő, konzultációs munkánkat, ami nemritkán az ő intézményüket, szervezeti kultúrájukat is érinti. Ha egy nagyobb intézményben önálló intézményegységként működik a nevelési tanácsadó, az még nem feltétlenül baj, de ha már egységes intézményben, egységes irányítás alatt ahol a megfelelő szakmai vezetés és team munka nem feltétlenül biztosított, az bizony nagy baj lehet. Amennyiben a nevelési tanácsadó tagintézményként működik egy többcélú intézményben, tehát szakmailag és szervezetileg önálló, erős megfontolást igényel, milyen jellegű intézményekkel kerüljön össze: iskolával, óvodával nyilván célszerűtlen, hiszen ha pl. a

többcélú intézmény igazgatója az iskolaigazgató és ő nevezi ki a nevelési tanácsadó vezetőjét, azonnal sérül a semleges, független szakmai segítségnyújtás lehetősége. Bizonyos segítő jellegű tagintézményekkel azonban -szakmai szervezeti önállóság esetén- a nevelési tanácsadó jól működhet a közös igazgatású többcélú intézmény keretein belül, erre példákat is ismerünk.

Hazánkban ma a nevelési tanácsadó az egyetlen olyan hálózat, amely konzekvensen és hatékonyan képviseli azt a segítségadást, amely nem címkéz, rendszerszinten interveniál (gyerek-család-pedagógus, oktatási-nevelési intézmény), a gyermek problematikáját a gyermek teljes életterének fontos szereplőivel együtt kezeli. Orvos, pszichológus, gyógypedagógus, szociális munkás dolgozik együtt, team szellemben, ki-ki saját kompetenciaterületén. Ezzel a gyermek egy helyen olyan komplex ellátást kap, ami a lehető legköltséghatékonyabb: nem kell különféle intézményekbe járnia, elkerülhető a párhuzamos gondozás. A heti rendszeres, 3 órás team ülések biztosítják a folyamatos komplex esetmunka és differenciáldiagnosztika szakszerűségét, a munkatársak, a munkahely csoportkohéziójának erősödését, a minőséget. Az általunk nyújtott pszichikai ellátás és gondozás nem a „beteg" szerep felé viszi a gyerekeket (nem adunk BNO-kódokat pl., pedig tudnánk), éppen ellenkezőleg mindig a gyermek integrálása, normál közösségbe illesztése az elsődleges célunk. Eszköztárunk széleskörű és változatos: pszichológiai terápiák, gyógypedagógiai terápiák, fejlesztőpedagógusi ellátás, családterápia, Ayres-terápia (szenzomotoros terápia), mozgásterápiák, konzultációk, ismeretterjesztés. A nevelési tanácsadó az adott oktatási intézményben alkalmazott módszerekhez kapcsolódóan, azoktól azonban természetszerűleg eltérő eszköztárral dolgozik.

Érdemi működésünkhöz elengedhetetlen a függetlenség és a semlegesség: szabadon létesíthető, közvetlenül elérhető és nyitott kapcsolatot alakítunk ki az óvodákkal és iskolákkal, az érintett szülőkkel és a gyerekekkel, amit alá-fölé rendeltségi tényezők nem torzítanak.

A nevelési tanácsadó közvetlenül ismeri a gyermeket, a gyermek családját és a gyermek pedagógusát, így az általa készített szakvélemény reális alapokon nyugszik. A gyermeket több alkalommal látjuk, folyamatdiagnosztikát végzünk, így mód van a gyermek szorongásának oldására, esetlegesen hullámzó teljesítménye mögötti valódi

képességeinek felmérésére, személyiségének alapos megismerésére. Ez sokkal reálisabb kép alkotására ad lehetőséget és a gyermeknek is kevésbé fárasztó, mint az egy alkalommal végzett, kimerítő vizsgálat.

A nevelési tanácsadó relatíve közel van a gyerekhez, így annak utaznia sem kell annyit, egyes gondozási formáit pedig kihelyezett formában is végezheti. Nagyon fontos azonban, hogy munkánkat úgy végezzük, hogy a gyermek megszokott iskolai, óvodai élete a lehető legkevésbé boruljon föl: a tanácsadóban barátságos, bizalmi légkörben foglalkozunk vele, a pedagógussal a szülő előzetes tájékoztatása, a vele történt konzultáció után beszélünk. Amennyiben a szülő önként jelentkezik és bármilyen okból azt kéri, a titoktartás szabályai szerint kezeljük, hogy a gyermek jár hozzánk. (Válás, iskolai konfliktusok, megbélyegzéstől való félelem, félelem attól, hogy az iskola megtudja, baj van a családban- csak pár ok, ami miatt a szülők néha „inkognitóban" szeretnének maradni – teljes joggal).

Pszichológiai munka

A pszichológus szerepe kulcsfontosságú: mind a differenciáldiagnosztikában, mind a gyermek ellátásában nélkülözhetetlen. Nagyon sok klinikai szakpszcihológus dolgozik a nevelési tanácsadókban, hiszen a gyermek problémájának azonosítása, a tanulási, magatartási és beilleszkedési nehézség fajtájának megállapítása klinikus képzettséget igényel. Jártasnak kell lennie az intelligenciamérésben (tanulási nehézség diagnosztizálásához elengedhetetlen az általános értelmi képességek és intelligenciastruktúra felmérése: ehhez képest mondhatjuk, hogy van-e a gyereknek tanulási nehézsége vagy nincsen). A gyermek számára nyújtott szakszerű terápiás intervenciók ugyancsak klinikus végzettséghez kötöttek. A pedagógiai pszichológia területén szakosodott kollégák különösen az iskolákkal, óvodákkal való kapcsolattartásban, az óvodai, iskolai csoportok életében, a pedagógus szakmai segítésében, a gyermek fejlesztésében, képességeinek felmérésében kamatoztatják ismereteiket a nevelési tanácsadóban. A pszichológus mind a magatartási és beilleszkedési mind pedig a tanulási nehézségek, zavarok kezelésében kompetens és szükséges. Előbbieknél evidensen, utóbbiaknál pedig vagy azért, mert a tanulási probléma nem részképesség-zavar, hanem pszichés probléma hátterén alakul ki, vagy pedig azért, mert a részképesség-zavar hátterén megjelenő tanulási zavar miatt a gyerekben szorongás, kisebbrendűségi érzés esetleg magatartási problémák jelentkeznek.

A pszichológiai munka egyik jelentős terepe a nevelési tanácsadó vezetése: a gyógyító, segítő légkör megteremtése és rendszerszintű fenntartása, a gondozási formák szakszerűségének biztosítása, a team kompetens, csoportdinamikai ismereteket igénylő vezetése és összetartása, a kiégés ártalmainak csökkentése a nevelési tanácsadó vezetőjének legfontosabb kompetenciái közé kell tartozzon. Talán éppen a gyermeklélektani, klinikusi, szociálpszichológiai és vezetéslélektani ismeretek talaján gyakorolt vezetés miatt is van, hogy a legtöbb általam ismert nevelési tanácsadóban kicsi a fluktuáció, a kollégák szeretnek ott dolgozni és jó a légkör.

Szeretném kiemelni, hogy a nevelési tanácsadókban dolgozó pszichológus a legátfogóbb kompetencia-készlettel kell rendelkezzen: jártasnak kell lennie a diagnosztikában, a terápiában, a gyermeklélektanban, a gyermek- és a felnőtt kórlélektanban, ismernie és alkalmaznia kell a konzultációs munkamódokat, kompetensnek kell lennie a szakvélemény készítésben. Sokrétű, komplex, rugalmas személyiséget igénylő munkáról van szó.

Gyógypedagógusi munka

A nevelési tanácsadó teamjének fontos tagja a gyógypedagógus, leginkább a tanulásban akadályozott és a pszichopedagógia szakos kollégák személyében. Hazánkban a nagy hírű és kiváló színvonalú gyógypedagógus-képzés keretében tradicionálisan igen sok hasznos és praktikus ismeretet sajátítanak el kollégáink a tanulási zavarok területéről. Mind a diagnosztikában mind pedig a gyermek ellátásában nélkülözhetetlen a szaktudásuk a különféle részképesség-zavarok/nehézségek területén. Ismereteiket a pedagógusok segítésében, „insturálásában” is remekül tudják kamatoztatni.

Több nevelési tanácsadóban dolgoznak logopédusok is, akikkel a közös terület főként az olvasási zavarok gondozásában nevesíthető. Igen fontos a logopédus és pszichológus együttműködése a különféle beszéd-zavarok területén. A szimpla pöszeségtől és a kifejezett artikulációs problémáktól eltekintve a legtöbb beszédzavar hátterében pszichés tényezők is meghúzódnak. Így a dadogás, a diszfónia, a megkésett beszédfejlődés bizonyos eseteinek hatékony kezelésében a logopédiai és a pszichoterápia egyaránt meg kell hogy jelenjen.

Fejlesztőpedagógiai munka

A korábbiakban többször említettem (3,7,11. fejezetek), hogy a nevelési tanácsadóban folyó szakszerű és korszerű munkához speciális ismeretekre van szükség, „sima" pedagógusi képzettség nem elegendő.

A 11. fejezetben hosszabban elemeztem, hogy a Kt. azon szelleme és értelmezése, hogy fejlesztő feladatokat bármelyik pedagógus elláthat, a tanulási nehézségek vonatkozásában szakmailag nem állja meg a helyét. Helyesebb lenne felzárkóztatást, korrepetálást, egyéni foglalkozást írni – azt valóban bármelyik pedagógus elláthatja.

A fejlesztőpedagógia mint önálló szakma célja „olyan szakemberek képzése, akik pszichológiai, pedagógiai ismereteik birtokában szakszerűen végezhetik a különböző beilleszkedési és/vagy tanulási nehézségekkel küzdő gyermekek pedagógiai szűrését, prevencióját és korrekcióját csoportos és egyéni formában". (Eötvös Loránd Tudományegyetem *Fejlesztőpedagógus* szakirányú továbbképzés képzési és kimeneti követelményei). A szakirányú továbbképzésre történő felvételhez egyetemi szintű pedagógusi/pszichológiai képzettség szükséges.

Azzal kapcsolatosan pedig, hogy mit jelent a fejlesztés, Porkolábné dr. Balogh Katalint idézem: „...nem a fejlődési ütem mechanikus felgyorsítását vagy erőltetett rátanítást ..., hanem a fejlesztendő korosztály érési folyamatához igazított -az életkori sajátosságokhoz illeszkedő eljárásokkal történő- támasznyújtást, amely az éppen fejlődő pszichikus funkciók kibontakozásához és begyakorlásához biztosít megfelelő szociális környezetet."

A kisiskoláskori korrekciós fejlesztés a megelőző pedagógiai-pszichológiai szűrésre alapul.

Világosan látszik tehát, hogy fejlesztő foglalkozást nem adhat akármilyen pedagógus, tehát a törvény koncepcióját és szövegét ebben a vonatkozásban feltétlenül módosítani, pontosítani szükséges.

Utalok ebben a vonatkozásban Gyenei Melinda (ELTE) kutatásaira is, aki azt találta, hogy a tanítási órákba épített fejlesztő programoknál nélkülözhetetlennek bizonyult a tanulási nehézségek kezelésével foglalkozó szakember, a fejlesztőpedagógus folyamatos irányító

munkája!

A pedagógiai munkát a nevelési tanácsadóban fejlesztőpedagógus végezheti! Ezt is nevesíteni kellene a 14/1994. várható módosításában.

Team munka

A felsorolt szakemberek munkájukat önállóan, de állandó tapasztalatcserével, egyeztetéssel végzik. Ennek egyik legjobb színhelye a team, ahol minden dolgozó egyidejű jelenléte -szakszerű vezetés mellett- biztosítja a szakszerű feladatellátást. A team szerepe emellett a szakmai (ön)fejlesztés is: szupervíziós, kollegiális szupervíziós lehetőséget biztosít a szakdolgozóknak: aki elakad egy esetével, a teamen hatékony segítséget kap munkatársaitól. Speciális eljárásokkal és módszerek révén nem tanácsot kap a kolléga, hogy mit csináljon, hanem az esetmegbeszélés során vagy nyomán ő maga válik képessé arra, hogy meglásson egy új szempontot, ráeszméljen a saját vakfoltjára, az esethez jobban illő szakmai-fogalmi keretet válasszon. Így a team, amellett, hogy jelentős csoportnorma-képző, kohéziós és kontroll-funkciókkal bír, innovációs és kreatív forrásként is szolgál és folyamatosan karbantartja a szakemberek interperszonális érzékenységét és szakmai személyiségét.

A munkarend

A nevelési tanácsadók -legalábbis a fővárosban- egész napos nyitva tartással állnak a szülők és gyermekek rendelkezésére. Reggel nyolctól este hatig-hétig fogadják pácienseiket. A szakemberek pedagógus munkakörben dolgoznak, 21 kötelező órát látnak el egy héten. A kötelező órák keretében a gyermekkel való közvetlen foglalkozás történik, a munkaidő ezen felüli részében pedig a team (heti 3 óra), az órák előkészítése és az utómunkálatok (pakolás, játékok, tesztek, iratanyagok rendezése), a szakvéleményírás, tesztelemzés, szakmai egyeztetések, pedagógusokkal történő találkozás, megbeszélés, kapcsolattartás egyéb intézményekkel, tetemes adminisztráció, dekurzálás feladatait végzik a kollégák.

Gyermekközpontú szolgáltatás

Bár a nevelési tanácsadók hangsúlyos feladata az iskolák és óvodák pedagógiai

munkájának segítése, ezt elsősorban és hangsúlyosan a gyermek érdekének elsődlegességével, a gyermekkel való közvetlen foglalkozás formájában teszik. A pedagógusokkal folytatott intervencióik arra irányulnak, hogy a gyermek életkori illetve ezen túlmenően -ha szükséges- egyéni sajátosságaihoz illeszkedő pedagógiai módszerekkel, elvárásokkal tudjon fordulni a pedagógus a gyermek felé. Sajnos még nem evidens, hogy az iskolai elvárások a gyermek életkori sajátosságaihoz igazodjanak: ismert, hogy mind fizikailag, mind szellemileg és lelkileg gyakran túlzott elvárásokkal találkozunk (súlyos iskolatáskák, a gyermek kognitív kapacitását meghaladó fogalmi rendszerek, elvárások -pl.:"predikatív szószerkezet" tanítása második (!!!) általánosban, amikor még elég lenne az értő és biztos olvasást fixálni, a gyermek természetes élettani folyamatainak, szükségleteinek -pl. mozgásigényének- folyamatos gátlása (padban ülni fegyelmezetten 45 percen keresztül)). Azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a mai kor gyermekei természetszerűleg mások, mint akár a tíz-húsz évvel ezelőtti gyerekek, ugyanazok a módszerek nem célravezetőek esetükben. A nevelési tanácsadó szakembereinek fontos feladata a pedagógusok számára nyújtott ismeretterjesztés, a hétköznapi finommunkában, konkrét eset kapcsán végzett aprólékos mikro-elemzések, a támasznyújtás, felvilágosítás, a korszerűbb és hatékonyabb oktatási-nevelési módszerekkel szembeni ellenállás oldása (ismert, hogy az újtól, a nem megszokottól sokszor idegenkedünk). Ez hosszú folyamat, az attitűdök változása nem megy egyik pillanatról a másikra. Tapintatot, türelmet és kitartást igénylő nem túl látványos feladat. Csak zárójelben, a sokszor hallott „ellenérv" miatt jegyzem meg, hogy a korszerűbb, a gyermek sajátosságaihoz igazodó módszerek természetesen nem jelentik azt, hogy a gyermek „totális szabadosságban" töltse idejét az iskolában: a kontroll-funkciók erősítése, az erőfeszítésre való képesség elsajátítása a korszerűbb módszerekkel is elérhető.

Mivel a nevelési tanácsadó ellátásának fókuszában a gyermek áll és mivel az intézmények nagyon igénylik a helyben nyújtott segítséget és persze a családnak is egyszerűbb, mint beutazni a tanácsadóba, a nevelési tanácsadó igyekszik a gyermek „munkahelyén", az óvodában vagy iskolában nyújtani bizonyos ellátási, gondozási formákat. Szakmailag ezt az alábbiak szerint lehet megoldani:

A nevelési tanácsadó kihelyezhető ellátási formái

- szűrések. Sok nevelési tanácsadó végez szűrést az óvodai nagycsoport elején vagy a középső csoport végén annak érdekében, hogy időben kiszűrje azokat a gyerekeket, akik tanulási, magatartási és beilleszkedési-nehézség veszélyeztetettek. Így van egy tanévünk arra, hogy a gyermek az állapotának megfelelő pedagógiai és/vagy pszichológusi gondozást, fejlesztést kapjon, így nagyobb eséllyel induljon iskolai pályafutásának. Egy-egy kerület összes nagycsoportosának végigszűrése nem kis szervezési és szakmai feladatot jelent.
- Intézménylátogatás, kapcsolattartás, indokolt esetben helyszíni megfigyelés (utóbbira igaziból ritkán van szükség: a pszichodiagnosztikából pontosan tudjuk, mely képeknél kell különösen számítani arra, hogy a gyermek kétszemélyes vizsgálati helyzetben másként viselkedik, mint csoporthelyzetben, a pedagógus-gyermek kapcsolat és -interakciók megfigyelése azonban adott esetben értékes információkkal segítheti a nevelési tanácsadó szakemberét).
- Szaktanácsadás, szülői fórumok
- fejlesztőpedagógusi ellátás: a kevésbé eszközigényes, egyszerűbb terápiás formák
- iskolapszichológusi ellátás, ha a nevelési tanácsadó rendelkezik ilyen szakemberre.

Nem kihelyezhető, a szakrendelőben végzendő feladatok

- komplex vizsgálat, folyamatdiagnosztika. A pszichológus és gyógy/fejlesztőpedagógus együttes munkáján alapuló, a gyermek alapos megismerését biztosító diagnosztikus folyamat sok időt vesz igénybe, több tesztre, eszközre, terápiás közegre van hozzá szükség. Praktikusan sem lehet minden óvodát és minden iskolát minden szükséges vizsgálóeszközzel felszerelni, de elméletileg sem lenne helyes az iskolában, az összes többi gyerek szeme láttára foglalkozni a gyerekkel. A gyerekcsoportokban emiatt peremhelyzetbe kerülhetnek, a pedagógusok attitűdje is kedvezőtlenül alakulhat irányukban (bár ez utóbbi szerencésre oldódófélben van)
- eszközigényes vizsgálatok, gondozási formák
- komplex terápiák
- pszichoterápiák
- mindazon ellátási formák, ahol a szülő önként jelentkezik és titoktartásunkat kéri az iskola, óvoda irányában. Nem ritka!!!

Általános érvénnyel fogalmazható meg, hogy az orvosi ellátáshoz hasonlóan, az iskolában, óvodában nyújtott nevelési tanácsadói szakellátás is igen hasznos és fontos *bizonyos keretek között és mértékig,* sem fizikailag (elegendő helyiség, felszerelés, eszköz) sem szakmailag nem lehet azonban az összes feladatot az oktatási-nevelési intézményekbe transzportálni. Arról nem is beszélve, hogy nagyon sok esetben valamilyen millieu-konfliktus áll a gyermek tüneteinek hátterében (az iskolai közegben, közegtől jelentkezik a baja). A laikus is tisztán látja, a szülők és a pedagógusok is elmondják, hogy semleges helyen, amikor bízhatnak a segítő intézmény és szakember titoktartásában és semlegességében, a szülő is és gyermeke is őszintébben meg tud nyílni, az iskolai közegben azonban úgy tűnik számukra, hogy a segítő szakember is „az iskola embere", ezért félelemből, félreértelmezett saját jól felfogott érdekből óvatosabb lehet, elkerülheti a segítséget. Mindezt azért részleteztem, mert az utolsó egy évben a nevelési tanácsadás „megújításának" szándéka a formális és szemi-formális egyeztetések, beszélgetések és előkészítő anyagok információi szerint részben az volt, hogy a szolgáltatás „kerüljön közel" a gyerekhez, a gyerek a „számára természetes közegben, az iskolában, óvodában" (a törvénymódosítás egyik előkoncepciójából idézem) részesüljön ellátásban. A Nevelési Tanácsadók Egyesülete erre is reagált, a fentieket ismertette és felhívta a figyelmet, hogy a gyermek természetes közege inkább a család, mint az iskola. Hatékonyabb és szakszerűbb a szülő bevonásával, szakszerű környezetben biztosítani a terápiát. Azzal természetesen csak egyetérteni lehet, hogy ellátásunk kerüljön közel minden gyermekhez: jöjjön létre minél több nevelési tanácsadó, a megyei, kistérségi szerveződésű tanácsadóknak létesüljön „helyi fiókja", hogy a gyerekeknek minél kevesebbet kelljen utazni a szakszolgálat igénybevételéhez, így ne csak a kihelyezhető ellátási formákhoz, hanem a szakrendelőben igénybe vehetőkhöz is egyenlő eséllyel jusson hozzá minden kisgyermek.

A munkánkhoz rendelkezésre álló eszközök

Mint említettem, a 14/1994 MKM r. adekvátan szabályozza a kötelező eszközök körét. A diagnosztikus munkával kapcsolatban azonban nehézségként merül fel -és nem csak nálunk, hanem a szakértői bizottságoknál is, hiszen ugyanazok a szakemberek dolgoznak ott is-, hogy a pontos diagnózis felállításához Magyarországon nem állnak rendelkezésre megfelelő eszközök.

Vegyük példának a diszlexia esetét! Diagnosztikus kritériumai a következők:

- a valamely standardizált, egyénileg felvett teszttel mért olvasási teljesítmény a személy iskoláztatását és intellektuális kapacitását (valamely egyénileg felvett IQ-teszttel meghatározva) figyelembe véve jelentősen az elvárt szint alatt marad.
- Az előző pontban jelzett rendellenesség súlyosan zavarja az iskolai teljesítményt vagy az olvasás-készséget megkövetelő mindennapi aktivitásokat
- nem látási vagy hallási zavar vagy neurológiai rendellenesség következménye

Azt most nem is említve, hogy a legújabb neuropszichológiai jellegű kutatások nyomán konkrét diszlexia-tesztek is készültek, és ezek magyar változatát is jó lenne használnunk, maradjunk az idézett praktikus diagnosztikai kritériumoknál.

- Magyarországon nem áll rendelkezésünkre standardizált és valid olvasási teszt. Vannak vizsgáló lapok, a gyakorló szakemberek jó munkát végeznek, mégis, ha másként nem, jogi szempontból aggályos lehet a nem validált és nem standardizált eljárásokra épített diagnosztika, különösen a szakértői bizottságok esetében, akik hivatalos „betegség-kódot” (BNO kódot) is feltüntetnek szakvéleményeikben és az intézményi összesítő statisztikájukban!
- Intelligenciatesztünk van: a gyermekek vizsgálatára szolgáló MAWGYI-R standardizált (Szegedi Márton, Réz Ilona), azonban tudomásom szerint a jogtisztaság körül nincs minden rendben. Ugyanez a helyzet a 10 éves kortól alkalmazható MAWI intelligenciateszttel.
-

Ma, amikor szakértői bizottságok ellen folynak perek azért, mert kisegítő iskolába javasoltak gyermekeket, különösen nagy figyelmet kellene fordítani a vizsgálóeszközök jogtisztaságára, standardizálására!

Több más fontos tesztre is érvényes, hogy szükséges lenne megcsinálni rájuk a magyarországi standardizálást.

A nevelési tanácsadók hálózata ehhez felmérhetetlen segítséget tud nyújtani: egy-egy tanácsadóban több száz vizsgálatot végzünk évente.

A nevelési tanácsadóban végzett munka rendszerszinten: teljes körű ellátási modell

A nevelési tanácsadó mint láttuk, a gyermekeket ellátó intézményrendszer legkülönfélébb tagjaival dolgozik, működik együtt: az óvodákkal és iskolákkal természetes módon, a gyermekjóléti szolgáttal, családsegítővel, gyámhatósággal, bíróságokkal, gyermek ideggondozókkal, kórházakkal szükség szerint.

Az alábbiakban egy olyan modellt szeretnék felvázolni, amely -figyelembe véve az új törvény által lehetővé tett iskolapszichológusi ellátás lehetőségét is- egy budapesti kerület példáján mutatja be, hogyan tudja koordinálni és végrehajtani a nevelési tanácsadó a tanulási, magatartási és beilleszkedési nehézséggel és zavarral küzdő gyermekek ellátását, gondozását.

- Alapszinten, a legenyhébb problémával/elmaradással küzdő gyermekek esetében a fejlesztőpedagógiában valamilyen jártasságot szerzett (pl. 120 órás képzés) többségi pedagógus segíti a gyermeket a nevelési tanácsadó szakszolgálatának támogatásával, irányításával.
- Eggyel súlyosabb esetben a nevelési tanácsadó szakembere foglalkozik a gyermekkel és annak iskolai környezetével (kihelyezett gyógypedagógus/fejlesztőpedagógus, iskolapszichológus)
- a komplex vizsgálat, komplex ellátás, pszichoterápia stb. pedig a nevelési tanácsadó épületében, eszközeivel, terápiás helyiségeiben valósul meg.

Ebben a rendszerben egymást segítve, egymásra épülve dolgozik fejlesztőpedagógus, gyógypedagógus, iskolapszichológus és klinikai szakpszichológus. A rendszer az enyhe elmaradás, lemaradás szintjétől a tanulási zavar, a „megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenessége” miatt sajátos nevelési igényű gyermekek szintjéig képes a legkülönfélébb ártalmak kezelésére. Utóbbi csoportnál a szakértői bizottság ad szakvéleményt a gyerekről, a nevelési tanácsadó kompetens szakemberei pedig ennek szellemében végzik a gyermek ellátását. Így ezek a gyerekek nem csak gyógypedagógusi, hanem pszichológiai ellátásban is részesülhetnek, ami esetükben óriási előny a csak gyógy/fejlesztőpedagógiai ellátáshoz képest. Az ismertetett egyéb gondozási formák -pedagógus konzultáció, szülői tanácsadás stb.- természetes helyükön illeszkednek a rendszerbe.

A rendszeres óvodai szűrések jelentős prevenciós tényezőként működnek, az idejekorán

megkezdett fejlesztés, pszichológiai gondozás már a beiskolázásnál csökkentheti a tanulási, magatartási és beilleszkedési nehézségek okozta ártalmakat.

Az óvodák és iskolák folyamatosan jelzik a problémás gyerekeket, a nagyarányú önkéntes szülő jelentkezések pedig azoknál a gyermekeknél is esélyt adnak a szakszerű segítségre, akik esetleg az óvodai, iskolai rostán nem akadnak fenn. Tipikusan ilyen gyermekcsoport az internalizáló gyermekek csoportja: akik befelé fordulnak, tüneteik nem zajosak, az óvónénit, tanítónénit nem zavarják folyamatos „rosszaságukkal", tanulási problémáikkal, hanem esetleg „csak" fáj a hasuk minden reggel (csak hétköznap), fáj a fejük, (pszichoszomatikus tünetképzés), elkalandoznak stb. Problémájuk rendeződésével gyakran tanulmányi eredményük is javul.

Ez a rendszer a tanulási, magatartási és beilleszkedési nehézségek és zavarok esetében teljes körű ellátást tud biztosítani. Ahhoz azonban, hogy működőképes legyen, elegendő számú szakemberre van szükség. A 7. fejezetben ismertetett becslés -a gyerekek 15-20%-ára kell tervezni, egy szakember évi 50-60 gyereket láthat el- jó kiindulási alapot ad a szükséges szakember-létszám felmérésére.

Ha érdemben akarjuk kezelni és segíteni címben jelzett „tanulási és más zavarok"-kal küzdő gyermekeket, ha javítani szeretnénk az ország közoktatását és szeretnénk csökkenteni a devianciák és a funkcionális analfabétizmus társadalmi szintű növekedését az elkövetkező években, évtizedekben, akkor ezt a munkát feltétlenül meg kell kezdeni.

Azért nem írom egyértelműen, hogy „növelni szükséges a szakember-létszámot", mert valóban felmérésre lenne először szükség: Budapesten vannak olyan kerületek, ahol elegendő szakembert biztosít a fenntartó önkormányzat, de többen vannak olyanok, amelyek állandó kapacitás-deficittel küzdenek. Iskolapszichológusi álláshely a legtöbb nevelési tanácsadóban még sajnos nincsen. Országos szinten szinte biztosan állítható a létszám-növekedés szükségessége, kihelyezett „fiókintézmények" nyitása a gyermek lakóhelyétől számított -X km-es körzetben-. A távolság megítélése politikai döntés kérdése, szakmai szemmel azt mondhatjuk, reális távolságra van a gyermek lakóhelyétől a nevelési tanácsadó, ha kb. max. egy órás utazással megközelíthető.

Szeretnék még kitérni arra a -mégoly jó szándékú de naiv- felvetésre, amelyet szintén hivatalos rendezvényen is hallottunk, hogy a pedagógusképzésbe majd beépülnek a

logopédiai, gyógypedagógiai és fejlesztőpedagógiai ismeretek és akkor a speciális képzettségű szakemberekre már nem lesz szükség. Visszautalok Gyenei Melinda kutatási eredményeire és arra az egyszerű tényre, hogy osztálytanítói keretek között 25-30 gyermekkel a pedagógus egyedül, segítő erő nélkül még akkor sem tud és nem is tudhat ellátni ilyen sokrétű tevékenységet, ha meg van hozzá a kellő szakértelme. Rendkívül hasznos, ha rendelkezik ilyen irányú ismeretekkel és amennyiben ezeket megfelelően alkalmazza, akkor az inadekvát tanítási módszerekre visszavezethető tanulási, beilleszkedési nehézségek száma minden bizonnyal csökkenni fog. A tanulási, magatartási és beilleszkedési nehézségek többi esetére azonban a megfelelő szakemberek tudnak adekvát ellátást biztosítani.

A tanulási, magatartási és beilleszkedési nehézséggel küzdő és a sajátos nevelési igényű gyermek útja az ellátórendszerben.

a szülő, az óvoda vagy az iskola észleli, hogy „gond van a gyerekkel”

1. a szülő -önként vagy az óvoda/iskola javaslatára felkeresi a nevelési tanácsadót.
2. A nevelési tanácsadó szakvizsgálatot végez, megállapítja a magatartási, tanulási és beilleszkedési probléma súlyát, fajtáját. A vizsgálat eredményeinek alesetei:

- 3.a.) a gyerek magatartási, tanulási és beilleszkedési nehézséggel küzd, a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének rendellenessége nem tartós és/vagy nem súlyos. A nevelési tanácsadó kiállítja a szakvéleményt, megírja, mit tapasztalt, milyen gondozási formákat javasol, hol (iskolában, óvodában, nevelési tanácsadóban). Biztosítja a gyermek számára a szükséges gondozást, ellenőrzi az óvoda, iskola számára előírt ellátási formák megvalósulását. Ebbe a körbe tartozik a gyermekek kb. 15-20%-a – nem mind kerül ellátásba, diagnosztizálásra.
- 3. b.) a magatartási, beilleszkedési , tanulási nehézség a megismerőfunkciók vagy a viselkedés fejlődésének tartós és súlyos rendellenességét mutatja vagy felmerül ennek gyanúja. A nevelési tanácsadó ebben az esetben a szakértői bizottsághoz utalja a gyermeket, megfelelő eljárási szabályok szerint. Saját vizsgálatának eredményeit elküldi, a szakértői bizottság szükség esetén kiegészítő vizsgálatokat végez, de ez nem kötelező.
- 3. c.) a szakértői bizottság kiállítja a gyermek szakvéleményét, megállapítja, hogy a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének rendellenessége az ő

véleménye szerint is tartós és súlyos-e (vagyis hogy a gyerek sajátos nevelési igényűnek tekinthető-e), majd ha igen, állást foglal abban a kérdésben, hogy a rendellenesség visszavezethető-e organikus okra vagy sem. A megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének tartós és súlyos rendellenessége a gyermekek kb. 1-8%-át érinti. Ha a szakértői bizottság úgy látja, hogy a rendellenesség nem tartós és súlyos, a gyereket visszautalja a nevelési tanácsadóba.

- 3. d.) Ha a rendellenesség visszavezethető organikus okra, a gyermek a gyógypedagógiai ellátórendszerbe kerül, oktatása, nevelése vagy gyógypedagógiai intézményben vagy integráltan, többségi intézményben történik, gyógypedagógusi segítséggel.
- 3. e.) ha a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének tartós és súlyos rendellenessége organikus okra nem vezethető vissza, a szakértői bizottság a gyermek iratanyagát megküldi a nevelési tanácsadónak, aki a már ismertetett módon 1) segíti a gyermek iskolai, óvodai nevelését illetve 2) ellátja a gyermeket (ebben a vonatkozásban jó lenne pontosítani, koherensebbé tenni a törvény szövegét – l. 11. fejezet). A gyermek ellátása fejlesztő foglalkozás keretében történik, a szakértői véleményben foglaltak szerint. A szakértői bizottság szakvéleményében a megfelelő pedagógiai szakszolgálati ellátási formát jelöli meg. Tekintettel az Oktatási törvény erősen és indokolatlanul megengedő fogalmazására abban a kérdésben, hogy milyen szakképzettséggel lehet fejlesztő foglalkozást biztosítani (semmilyennel, sima pedagógusi végzettség elegendő lehet!), a szakértői bizottságokra különösen nagy és véleményem szerint aránytalan felelősség hárul a megfelelő kompetencia megjelölésében. Feltétlenül szükséges lenne az Oktatási törvényben rögzíteni, hogy fejlesztő foglalkozást fejlesztőpedagógus, gyógypedagógus, pszichológus biztosíthat (a pszichológiai ellátást is ez alá a fogalom alá sorolja a nevelési tanácsadók feladatellátását részletező törvényi hely). Ennél a gyerekcsoportnál a gyermek iskolájának igazgatója, óvodájának vezetője felelős az ellátás megszervezéséért (a felmerülő kérdésekről itt is visszautalok a 11. fejezetre).

A szülő a szakértői bizottságot is bármikor felkeresheti önkéntes alapon.

Ennél a pontnál szeretnék kitérni az „organikus okra visszavezethető” - „organikus okra vissza nem vezethető” kérdéskör gyakorlati vonatkozásaira.

A ma rendelkezésre álló vizsgáló eszközeinkkel organikus okot kimutatni, ok-okozati összefüggést megállapítani igen kétséges. Ha az anamnézisben súlyos fizikai traumát találunk, születési súlyos oxigénhiányos állapotot találunk, akkor jó okkal gyaníthatjuk, hogy a tanulási zavarnak van organikus háttere. A tanulási, magatartási és beilleszkedési zavarok azonban multikauzálisak, mai tudásunk szerint az esetek döntő többségében nem állítható fel egyértelmű ok okozati összefüggés.

A törvény szelleméből az következhet, hogy a betegségek nemzetközi osztályozása szerinti diagnosztikus kritériumokat elérő tanulási és viselkedési zavarokat sorolják az először „más fogyatékos"-nak, majd „a pszichés fejlődés zavarai miatt a tanulási folyamatban tartósan és súlyosan akadályozott (pl. dyslexia, dysgraphia, dyscalculia, mutizmus, kóros hyperkinetikus vagy kóros aktivitászavar)" , a legújabb törvénymódosítás szerint pedig „a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenessége"-ként megnevezett kategóriába.
A törvényalkotó szándéka az volt, hogy a konkrét diagnosztikai kategóriákat kivegye a törvényből és a szakemberekre bízza azokat. Akárhogy is töltődik majd fel a gyakorlatban a „megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenessége" kategória, a kategóriába sorolás a szakértői bizottság feladata és felelőssége.

A nevelési tanácsadó ezen gyermekek ellátásában vállal szerepet. Vélhető, hogy a tanulási és viselkedészavaros gyermekek nagy része átkerül a nevelési tanácsadókhoz. Eddig ők a gyógypedagógiai ellátórendszerbe kerültek, ami egyrészt a stigmatizáció veszélyét hordozta magában, másrészt pedig a gyermekek állapotuk rendezéséhez a gyógypedagógiai ellátást mellett pszichológiai gondozást nemigen kaptak. Az új rendszerrel a gyermek a nevelési tanácsadóban az állapotának rendezését lehető legjobban segítő komplex, gyógypedagógiai+pszichológiai gondozásban részesülhet, ugyanakkor a normál gyermekek ellátórendszerébe tartozik, ami véleményem szerint nagyon fontos szempont, hiszen valóban nem fogyatékos. A sajátos nevelési igény továbbra is megilleti, tehát vélhetőleg és remélhetőleg a kedvezményeitől sem kell megválnia. Viszont -mivel jogilag nem rehabilitációs célú foglalkoztatásra, hanem fejlesztő foglalkoztatásra jogosult- az iskolai keretek között biztosított fejlesztő foglalkozások esetében különös gondot kell fordítani a megfelelő képesítési követelmények, szakmai

kompetenciák előírására. Szükséges ezzel összefüggésben az óvodai és iskolai keretek között biztosított fejlesztő foglalkozások tartásához szükséges képzési követelmények, kompetencia-hátterét rendezni a jogszabályokban, mert a jelenlegi törvényi szabályozás a a fejlesztő foglalkozás megtartását tulajdonképpen bármely pedagógus-végzettséggel megengedhetőnek tartja. Itt fogalmi keveredés lehet, hiszen nyilvánvaló, hogy a tanulási zavarok korrekcióját szolgáló fejlesztő foglalkozásokhoz speciális szaktudás szükséges, valószínű, hogy a fejlesztő foglalkozás szakmai kompetenciáinak meghatározása mellett a bármely pedagógus által biztosítható „fejlesztő" foglalkozás nevét is módosítani kellene: felzárkóztatásra például.

Magyarországon a tanulási zavarokkal kapcsolatos ismereteket hagyományosan és magas szinten a gyógypedagógus képzésben oktatták, oktatják. Mára beindult a fejlesztőpedagógusi képzés, ahol szintén tanítják ezeket az ismereteket, a képzési és kimeneti követelmények meghatározásában azonban külön kiemelik, hogy a fejlesztőpedagógus „kompetenciája nem terjed ki a sajátos nevelési igényű (tanulási zavar BNO kóddal) tanulók diagnosztizálására, sem ezek terápiájára", ebben a gyógypedagógus kollégákkal működik együtt. A tanulási nehézségek és zavarok ellátásában mindkét szakma képviselői értékes segítséggel szolgálnak.

15. Összefoglalás, zárszó

A háttértanulmányban igyekeztem átfogó és részletes, kissé talán túlságosan is részletező képet adni a nevelési tanácsadók munkájáról, történetéről és jövőképéről.

A nevelési tanácsadók Európában is szinte egyedülálló, unikális munkát végeznek a tanulási, magatartási és beilleszkedési nehézségek és zavarok szakszerű, komplex és rendszerszintű ellátásában és ezzel a társadalmi devianciák, a funkcionális analfabétizmus prevenciójában.

40 éve szerveződtünk hálózattá, előbb Budapesten, később országos szinten is.

Munkánkat mindig a gyermek köré szerveztük, az ő sajátosságaihoz igazítottuk.

A nevelési tanácsadók munkájából alakult és nőtt ki a családsegítő és a fejlesztőpedagógusi szakma, hálózat.

Munkánk komplex, több diszciplína, így a pszichológia, a gyógypedagógia és a fejlesztőpedagógia releváns szaktudását öleli fel. Ezt segíti a szociális munkás és a gyermekpszichiáter. Csak így lehetünk eredményesek, hiszen a gyermek problémái sem izoláltan jelentkeznek.

A nevelési tanácsadó rendszerszinten, a gyerek-család-pedagógus(intézmény) (pszicho)dinamikai erőterében interveniál, „reparál", így meglehetős hatékonysággal tudja végezni segítő munkáját. Segítő, semleges és független, interdiszciplináris intézmény.

Az Oktatási törvény idei és tavaly nyári módosítása feladatainkat növelte, a nevelési tanácsadás fontosságát kiemelte, ugyanakkor az intézményhálózat vonatkozásában aggályoknak nyitott teret. A nevelési tanácsadó megszüntetése már úgy tűnik, explicit módon nincs napirenden, más intézménybe történő beolvasztása azonban a szakszerű feladatellátás akadálya lehet, rossz esetben a nevelési tanácsadó „felszívódásához" vezethet.

Az idén nyári törvénymódosításokat összességében többnyire üdvözölni tudjuk, egyes helyek értelmezésében bizonytalanok vagyunk, másoknál pedig kötelességünknek érezzük szakmai fenntartásaink megfogalmazását.

Az alábbi pontokat említettem a szövegben ebben a vonatkozásban

- a Közoktatási törvény 35.§(4) írja le a nevelési tanácsadó feladatát, melynek lényege a beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel küzdő gyermekek ellátása. Ezzel kapcsolatos egyik feladat, hogy amennyiben szakvéleményünk alapján a gyermek fejlesztő foglalkoztatása az oktatási-nevelési intézményben valósul meg, azt a szakvéleményünkben meghatározottak alapján kell folytatni. A pontos szöveg: „az óvodai...iskolai....nevelés és oktatás keretében a fejlesztő foglalkozás, ha a gyermek ..beilleszkedési, magatartási nehézséggel küzd, a nevelési tanácsadás keretében készített szakvéleményben meghatározottak alapján folyhat". A szövegből kimaradt a „tanulási", valószínűleg véletlenül, talán érdemes lenne kijavítani.

- A megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető rendellenessége miatt sajátos nevelési igényű tanulók iratanyagát a szakértői bizottság a nevelési tanácsadónak megküldi, ők fejlesztő foglalkozásra jogosultak, a Kt. 30.§(7) szerint ez a nevelési tanácsadás, az óvodai nevelés, iskolai nevelés és oktatás, kollégiumi nevelés és oktatás keretében valósulhat meg. A Kt. 35.§ (4)-ben azonban, ahol a nevelési tanácsadók feladatát írja le, ezeknek a gyerekeknek a vonatkozásában csak annyit ír, hogy a nevelési tanácsadó segítse az óvodai, iskolai, kollégiumi ellátásukat. A két hely között kis ellentmondás fedezhető fel, sokan nem értik, mit ért a törvény azon, hogy „segíti", nehezen látják át az új rendszert a maga teljességében.
- Ugyancsak a 35. § (4) bekezdés írja elő, hogy a nevelési tanácsadó ellenőrzi a szakvéleményben foglaltak végrehajtását. Ezzel kapcsolatban aggályként merül fel a segítő és az ellenőrzési (ezáltal vélhetően szankcionálási?) funkció keveredése: a nevelési tanácsadó szívesen segít a szakvélemény értelmezésében, a pedagógus irányításában, tanácsadásban, ez filozófiájához és hagyományaihoz illő feladat. Az ellenőrzést talán szerencsésebb volna olyan ágensre bízni, akinek van ezzel kapcsolatos hatásköre, szankcionálási jogköre – pl. a fenntartó. A kétféle attitűd (segítés vs. ellenőrzés) nehezen illeszthető össze, ehhez igazi kreatív energiákat kell felszabadítanunk magunkban. A hangsúly mindenképpen a segítésen kell, hogy legyen.
- Elengedhetetlenül fontosnak tartjuk, hogy a törvényalkotó a 14/1994 módosításánál továbbra is tartsa fenn az eddigi módon a szakmai feltételek kötelező előírását, hiszen a fenntartó felé ez ad garanciát a működési feltételek biztosításához. Ebben a vonatkozásban fontos változtatási javaslataink a következők lennének:

1. a szakember-irányszámokban a pszichológus létszám emelése (1:3 pszichológus:pedagógus arány helyett legalább 2:3 vagy inkább egyenlő)
2. a „pedagógus" nevű munkakör „fejlesztőpedagógus"-sal történő helyettesítése (abban az esetben, ha a törvénybe beemelik a fejlesztőpedagógusi munkakört, a hozzá tartozó adekvát szakmai képzettségi feltételekkel együtt)
3. a szükséges szakember-létszám meghatározásánál az igen nehezen érthető megfogalmazást váltsa fel egy könnyebben érthető, amely az ellátandó gyerekek számán (a gyermekpopuláció 15-20%-a) és az egy szakember által egy tanévben érdemben ellátható gyermekek számán (50-60) alapul.

4. A nevelési tanácsadó működésének lelkét jelentő team működési feltételeit segítse azzal, hogy a rendeletben nevesíti a team szobát is mint kötelező helyiséget (vagy legalább nevesíti, hogy az alkalmazotti irodának erre is alkalmasnak kell lennie)

- a pedagógiai szakszolgálatok számára kiírt pályázatoknál a nevelési tanácsadó is kapjon esélyt, a pályázatokat ne csak az egységes szakszolgálatoknak, összevont intézményeknek írják ki
- A nevelési tanácsadók szervezeti-szakmai önállóságát védje a jogalkotó az Egységes pedagógiai szakszolgálat nevű intézményformánál is.
- Javítani lenne szükséges a teszt-ellátottságot, ehhez központi támogatásra lenne szükség
- fontos lenne a standardizált, validált vizsgálóeszközök biztosítása
- a fejlesztőpedagógus képzési előírásait, a fejlesztőpedagógus munkakört, szakmát az Oktatási törvény ismerje el, a fejlesztő foglalkozások tartását kösse megfelelő szakmai kompetenciához (a jelenlegi törvény szellemében ez: pszichológus,gyógypedagógus és fejlesztőpedagógus legyen)
- a bármely pedagógus által ellátható foglalkozási formát felzárkóztatásként, egyéni foglalkozásként stb. nevesítse, ne fejlesztő foglalkozásként
- elhibázottnak tartjuk, hogy az alapvetően a normál populációt ellátó, a gyermekek 15-20%-a számára komplex, interdiszciplináris gondozást biztosító nevelési tanácsadót a legújabb törvénymódosítás gyógypedagógiai intézmény, a gyermekek kb.1-5%-át ellátó, egy éve alakult EGYMI alá engedi bevinni (igaz, legalább szakmai-szervezeti önállósággal). Meggyőződésünk, hogy ez a szemlélet ellentétes az integrációs törekvésekkel, egyik fél valódi érdekeit sem szolgálja és nem találkozik az igénybevevők érdekeivel sem. Szerencsésebb lenne ennek a rendelkezésnek a visszavonása azért is, mert az országos statisztikákban is megtévesztő lehet majd a gyógypedagógiai intézmény által gondozott gyermekek aránya.
- Lehetőség szerint a nevelési tanácsadók is részesüljenek az általuk ellátott sajátos nevelési igényű gyermekek ellátása után járó normatívából.
- Azt is javasolnánk, hogy a költségvetési törvényben a nevelési tanácsadó gondozásába vett gyermekek után járó 20 500 (húsz ezer-ötszáz) forintos normatíva igénylési feltételeit egyszerűsítsék a 10. fejezetben javasoltak szerint.

A javaslatokat, véleményeket a Nevelési Tanácsadók Egyesületéhez érkezett reagálások, kérdések, az egyesület eddig végzett tevékenysége és állásfoglalásai, tájékoztatásai alapján fogalmaztam meg Tisztában vagyok vele, hogy az Oktatási törvényt nem régen módosították és valószínűleg nem reális „kérés” az újabb változtatási javaslatok megfogalmazása. Mégis kötelességemnek éreztem rámutatni azokra a pontokra, amelyek a tanulási, magatartási és beilleszkedési nehézséggel/zavarral küzdő gyermekek ellátásában fontosak és jelenlegi formájukban kérdéseket vetnek fel. Reméljük, hogy a gyakorlat során ezek a kérdések rendeződnek, helyükre kerülnek majd.

Felhasznált irodalom:

- Csépe Valéria (2006) Az olvasó agy. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Gyenei Melinda (2001) Az iskolakezdés pedagógiai-pszichológiai dilemmái. In: Alkalmazott Pszichológia III. évf. 3. szám 29-42
- Horányi Annabella, Hoffmann Gertrúd (1999) Pszichológiai és pedagógiai szolgálat a Nevelési Tanácsadóban. Okker Kiadó, Budapest
- Iskolaszolga 2007. szeptember-október
- Martonné Tamás Márta (szerk.) (2002) Fejlesztő pedagógia. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest
- Porkolábné dr. Balogh Katalin (2002) Módszerek a tanulási zavarok csoportos szűrésére és korrekciójára. In: Iskolapszichológia 17 ELTE Eötvös Kiadó, Budapest